

МАТЕРІ ТА ДІТИ ДОНЕЦЬКОЇ ШКОЛИ № 36

На знімку: учні
Сафронова Ганна,
Кондракова
Олександра,
Кондраков Дмитро,
Хачатуров Олексій

У ВСІХ НА ВУСТАХ

МИКОЛА ТОМЕНКО НАЗИВАЄ РІШЕННЯ ЗАКРИТИ «СІЛЬСЬКІ ВІСТІ» НАСТУПОМ НА СВОБОДУ СЛОВА

Голова комітету Верховної Ради з питань свободи слова та інформації Микола Томенко називає рішення про закриття газети «Сільські вісті» наступом на свободу слова та бере під особистий контроль цю справу. В інтерв'ю УНІАН М. Томенко підкреслив, що оцінювати непросте історичне минуле українського і єврейського народів не можна рішенням районного суду міста Київ. Тим більше, коли йдеться ще і про закриття найпопулярнішої газети в Україні. М. Томенко нагадав, що газета «Сільські вісті» має найбільший наклад, порівняно з іншими українськими суспільно-політичними виданнями, і вважається найбільш об'єктивним виданням серед них. За словами голови комітету ВР, якщо виходити з логіки позивачів і рішення суду, то можна закрити подібним чином будь-яке видання в Україні. М. Томенко підкреслив, що у разі появи у ЗМІ статей, які викликають дискусію і сумніви, як у даному випадку в «Сільських вістях», звинувачених Шевченківським райсудом Києва в розпалюванні міжнародної ворожнечі, існує багато інших способів урегулювати це питання. Зокрема уточнив він, законодавством передбачена публікація спростування, відшкодування моральної шкоди, подання іншої точки зору тощо. «У даному випадку закриття газети напередодні початку президентської кампанії однозначно читається як упереджене рішення і таке, що створює можливі передумови для заборони тих видань, які відступають від генеральної інформаційної лінії АП (Адміністрації Президента) і не працюють за темниками», — підкреслив М. Томенко. Голова профільного комітету ВР пообіцяв уважно відслідковувати подальший перебіг судового процесу. При цьому він сказав, що в нього немає сумнівів в тому, що «Сільські вісті» подадуть апеляцію, оскільки дане рішення суду є не лише наступом на свободу слова, — воно ще й може стати приводом для розпалювання міжнародної ворожнечі.

ПЛАЧ № 36

Вочевидь, кожна історія має свій пролог і свій епілог. Ми ж, здається, натрапили на своєрідний безкінечник: педагогічний, соціальний, владний, політичний, юридичний, мовний, морально-етичний... Словом, «з кривого танця не виведу кінця», або, як співали у минулому столітті, «єсть у революції начало, нет у революції конца». Невідомо, про яку революцію — мовну, педагогічну, конституційну, дбала донецька влада, вирішивши закрити-ліквідувати загальноосвітню школу І—ІІ ступенів № 36 Ленінського району м. Донецьк. Початок цьому лабіринту, яким блукає все більше людей, поклала сесія Донецької міської ради, коли 18.04.2003 року прийняла рішення про ліквідацію школи № 36. 13.05.03 р. ДОО ВКОПІІ, захищаючи права та інтереси батьків та їхніх неповнолітніх дітей, покликали владу до суду, а також звернулися до Міністерства освіти й науки України, депутатів Верховної Ради, до Уряду. Кожна з інстанцій, а мі-

ністр освіти В. Кремень — особисто, заявили, що вкрай стурбовані ситуацією, що склалась у загальноосвітніх навчальних закладах Донецька із навчанням українською мовою і, зокрема, закриттям напередодні початку нового навчального року школи І—ІІ ступенів № 36.

Власне, — і це не лише наша особиста думка, в цьому і є найбільший прорахунок ліквідації чи її мета? — школа № 36 була, фактично, п'ятою донецькою школою з українською мовою навчання, і замість того, аби зміцнити її, допомогти організації, представники районного й міського відділів освіти охоче виступили за її ліквідацію.

Грім пролунав на всю Україну 28 серпня 2003 року, коли Ворошиловський суд м. Донецьк виніс рішення про правомірність ліквідації школи № 36, узакпивши «розселення» учнів по російських школах. Міліція і її активісти — охорона Донецького металургійного заводу — 1 вересня не впустили школярів та батьків до кла-

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

сів. Про це писала вся українська преса, з'явилися телесюжети на різних каналах. Писали детально про перебіг війни за школу № 36 і ми (Див. «Слово Просвіти», числа 36, 37 за 2003 рік). Саме війни, бо були застосовані всі методи, доречні при захопленні противника: зі школи вивезли майно, на батьків та дітей чинився тиск, учнів «евакуювали» у перевантажену 45-ту школу, де вони змушені навчатися у дві зміни. Розрахунок чиновників був психологічно точним: жоден із батьків не погодиться, аби його дитина опинилася поза навчальним процесом. І все ж батьківський та учнівський колективи «протрималися» в повному складі до 4 вересня, очікуючи рішення позачергової сесії міськради, яка мала сказати своє вирішальне слово. Як і варто було очікувати, сесія проголосувала за рішенням українській школі № 36, проігнорувавши всі рекомендації, висловлені віцепрем'єр-міністром Дмитром Табачником, міністром освіти й нау-

Закінчення на с. 5

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ РОЗПОЧИНАЄ ВІДЗНАЧЕННЯ 190-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ КОБЗАРЯ ЗВІЛЬНЕННЯМ ІГОРЯ ЛІХОВОГО З ПОСАДИ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРА КАНІВСЬКОГО ЗАПОВІДНИКА

БЮРОКРАТИ НАСТУПАЮТЬ

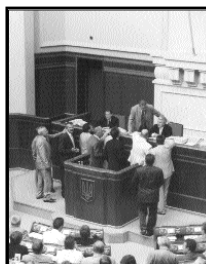
Адміністративний тиск на культуру стає дедалі відчутнішим і набуває катастрофічних для українського суспільства масштабів. Плани щодо відселення Музею історії Києва з Плавського палацу та Дитячої картинної галереї з історичної будівлі. Спроба захоплення автоматниками у камуфляжі будинку Національної спілки письменників України на Банковій, арешт керівника мистецького об'єднання «Дзига» Маркіяна Іващишина та закриття театру «Лялька»... Наразі — безпідставне звільнення Ігоря Ліхового з посади Генерального директора Шевченківського національного заповідника у Каневі.

Матеріал читайте на с. 8

Фото Б. Гдаля

Сьогодні в номері:

У Верховній
раді — дві
сесії

стор. 2

Справу
шиють
адвокату

стор. 3

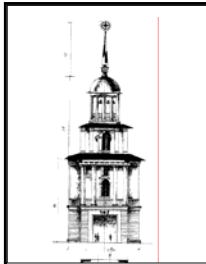
Дмитро
Павличко:
змінити
владу!

стор. 4

Екологія
культури

стор. 6

Тарасова
церква

стор. 8—9

Хоспіс:
усе ж таки
надія

стор. 11

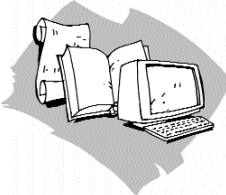
Музи
славетних

стор. 13

Буковинка
підкорила
Париж на
бігу

стор. 16

РОЗДУМ

Важко, ой, як важко навіть уявити оті сотні й сотні тисяч карточок на кожне слівце, щоби було задокументоване воно й переконливо показане на тій карточці, і щоби потім лишилося їх тільки 68 тисяч — на чотири томи. “Словарь” вийшов друком у 1903 році й став украї необхідним світочем для всякої допитливої інтелігентної людини, а також для мільйонів тих, хто хотів нею стати! І це в умовах тотальної імперської заборони та ганебного повсюдного притлумлення українського духу! Але ж наклад був невеликий як на Україну...

Ми вдячно послуговуємося чотиритомником Грінченка, який украї натужно вийшов фотоспособом у 1958 році. Проте мало задумуємося над тим, яких надмірних зусиль у ганебній радянській імперії довелося докласти Максимові Рильському, Миколі Бажану, Олександрові Білецькому-Булахівському, Ільїну та ще багатьом мужнім людям, щоб улюблений “Словарь” пішов у люди, став основою користування нами рідною мовою, оплотом літературної мови, що аж ніяк не схвалювалося в усі часи можновладцями...

Кожен свідомо налаштований

ПОГЛЯД

Від часу визнання української мови державною в Україні (1989 р.) багатьом скептикам довелося відмовитися від думки, що вона не має перспектив широкого суспільного функціонування, словотвірних резервів для утворення наукової та професійної термінології, відтворення нових художніх образів сучасного буття.

Розвинутість логічного рівня української мови переконує в глибині інтелекту української нації, що зафіксував внутрішній процес розвитку і забагачення мислення багатьох поколінь мовців, які колективно виробили цілий материк знань і досвіду. Кожна мова — національна картина світу, що постійно змінюється.

Отже, стосовно української мови немає сумніву в її духовній глибині й великих потенційних можливостях подальшого розвитку в усіх сферах суспільного життя.

Ольга Федик стверджує, що “Мова — макрообраз дійсності у свідомості народу, що сполучає якимось дивом матеріальне та ідеальне, об’єктивне і суб’єктивне”. Отим дивом і є асоціативне, образне мислення людини, що дає змогу відірватися від прагматичних земних реалій і піднятися духом над буденним існуванням, коли у людських мрій виростають широкі крила. Інакше не було б культури, мистецтва і шляхом технічного прогресу людство йшло б набагато повільніше. Вагомим доказом емоційної сили, духовної величч української мови є те, що вона вижила, вистояла, незважаючи на утиски й заборони, зневагу й насмішки тих, хто ставив собі за мету володіти світом.

Звичайно, якщо людина, крім споживацьких інтересів, не розуміє більше нічого, то поняття “Духовність” для неї — порожній

ЛИЦАР ПАТРІОТИЧНОГО ТРУДА

Борис Дмитрович Грінченко для всіх нас став високим взірцем винятково трудящої і скромної людини, а життя його зі своєю голубкою Марією Миколаївною — то ще й світла дивовижа подружньої вірності, любові та невтомної патріотичної праці. Це таке все неосяжне, за що тільки Господь Бог може належно заплатити їм обом у Небі...

українець скаже незаперечно: цей чотиритомник через усе своє благодійне існування є нашим хлібом щоденним.

Якось незабутній Микола Олексійович Лукаш, який дав нам нашою чудовою рідною мовою “Премудрого гідальго Дон Кіхота з Ламанчі” Мігеля де Сервантеса Сааведри, бо й сам був отаким “гідальго” в Ірпінському Будинку творчості письменників, побачив у мене на столі написане в негативному контексті слівце “жіноцтво” й порадив замінити його на слово “бабота”. Кинувся я до Грінченкового першого тому — аякже! Є воно в Грінченка! І як же освітився мій дотоді таки недолугий текст, опушився!..

Навряд чи й можна уявити оту титанічну роботу Грінченка пліч-о-пліч із достославною своєю дружиною Марієюкою над упорядкуванням “із додатками власного матеріалу” безцінного чотиритомного “Словаря української мови”! Їхнє добротворче життя — на межі любові та смерті. А ще ж була творена ним поезія і проза. Крилатий вислів — “праця єдина з недоли нас вирве” — зазвичай приписують Лесі Українці або Іванові Франку. А то — Борис Грінченко! Ось про що волав він іще наприкінці XIX століття, і той клич мав би бути й нині нашим національним гімном, коли Україну оце пушено по світу з жебрацькими торбами:

*Праця єдина з недоли нас вирве:
Нумо до праці, брати!
Годі лякатися! За діло святе
Сміло ми будемо йти!*

На своєму хуторі, маючи добротворчий хист, Грінченко не впав у провінційну прекраснудушність. Про початок своєї літературної дія-

льності він розповідав так: “До 17 років я був зовсім самотнім на своєму новому шляху і тільки вісімнадцятого року, не стерпівши своєї самотності, вдався я з листом до добродія Івана Левицького-Нечуя, пославши на зразок кілька своїх віршів... Він одіслав деякі мої вірші в “Світ”, і там років 1881 та 1882 (як дізнався я з покажчика М. Комарова) і були вони надруковані під псевдонімом “Іван Перекотиполе”. Він же направив до мене й добродія Старицького, що лагодив тоді “Радугу”, і таким побитом почав я друкувати свої писання”.

У 1903 році, чи не одночасно зі “Словарем”, вийшов перший том поетичних творів Бориса Грінченка під назвою “Писання”. І як же зворушливо та скромно звучить там передне слово автора: “Усього томі передрукову ю добре скорочену, давнішу свою книгу “Під хмарним небом”, а до неї додаю другу збірку зі старіших та нових віршів. Певна річ, будуть читачі, що не вподобать тієї або сієї н’єси, а як хто, то, може, й усіх. Мені й самому не все однаково до любові з того, що попереду писалося. Та кожна тут річ має в собі частинку мого я, кожна пісня — то мій давній приятель, і я не хочу забути старого приятеля, хоч, може, й не такий уже він мені любий тепер, як попереду. Я ніколи не належав до тих поетів, що весь свій час можуть оддавати пісні. На поезію завжди я мав тільки короткі хвилини, вільні від праці — часом любові, дорогої, здебільшого — жудної, наймитської. Моя пісня — то мій робітничий одпочинок і моя робітничья молитва-надія. Коли се не додає їй більшої літературної вартості, то все ж, може, робить її цікавою тому, хто, як я,

пережив останні два десятиліття років з їх слезами й надіями і силкувався знаходити іскру світу там, де, здавалося, була сама темрява...”

Академік Сергій Єфремов творчість Грінченка визначав як “зразок хорошої, невимушеної, безпретензійної літератури”. “Під хмарним небом не заспіваєш веселої пісні”, — казав Грінченко. Малася на увазі імперсько-російська дійсність. Дмитро Дорошенко, досі так само належно не поцінований, пристрасно писав: “...коли вважати поезію Грінченка тільки робітничим співом, то це буде гімн праці, велетенській, спасенній праці, яка одна тільки зможе втворювати й зрівняти “правді путь” та вивести нас на волю, на яку сам ав-

ЦІКАВО ЗНАТИ

ВЕСІЛЬНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

“Сценарій” традиційного народного весілля з його особливою лексикою в основних рисах зберігся й дотепер — більшою мірою в сільській місцевості та у значно трансформованому вигляді в умовах міста.

Весільний фразеологізм — це вербалізована одиниця фрагмента весільного дійства. Наприклад, **на кожух сісти** — “вийти заміж”, **накривати коритом** — “на весіллі молодшої дитини старшу накривають коритом”, **драти курей** — “святкувати третій день весілля”.

Дослідники семантичного простору “весілля” утворюють у східнослов’янських говірках структурно організовану систему, яка об’єднує 1) назви обрядів/обрядодій; 2) назви учасників обряду; 3) назви матеріальних компонентів весільної драми.

За аналогією до обряду весілля поділимо весільні фразеологізми на передвесільні, власне весільні та післявесільні.

Передвесільну групу репрезентують фразеологізми на позначення таких частин передвесільного циклу, як сватання (*ловити лисицю, гуляти сватання, грубу колувати, повісити чайника, наїстися вареників, розсипалось сватання, хліб ламати*), умовини (*іти домовлятися, іти балакати, пропивати молоду*), оглядини (*іти на розглядину, іти до свекрухи поклонитися*), бгання короваю (*пекти паланиці, йти на шишки*) та ін.

Коли дівчина погоджувалася вийти заміж за парубка, починався обряд, безпосередньо пов’язаний із компонентом “хліб”, представлений фразеологічним рядом: *хліб ламати, перерізати хліб, розрізати хліб на дві частини, відкусити хліб (хліба)*. Наприклад, *відкусити хліб (хліба)* — *символічно поріднитися, згодитися вийти заміж* (Частини весільного обряду, коли батьки молодих обмінюються хлібом і надкушують його. Часом хліб надкушують і молоді).

Хліб відіграє важливу обрядову роль протягом усього весілля. Зокрема І. В. Магрицька пропонує таку класифікацію весільного хліба (за функціональними ознаками): 1) хліб періоду сватання, що символізує згоду чи відмову від шлюбу; 2) печиво для запрошення, обдаровування гостей та викупу нареченої; 3) хліб для благословення, вітання молодих і його різновид — для обміну між сім’ями наречених; 4) головний весільний хліб для обдаровування гостей, що його випікають у

тор вложив стільки сил. Це могутній бойовий пеан, який може вирватися з грудей тільки того, хто сам працював багато й невтомно...”

Як і Тарас Шевченко, лицар славної української патріотичної когорти Борис Грінченко помер у сорок сім років...

Колись толерантний Епікур казав: “Поки ми живемо, смерті немає. Як тільки вона приходить, уже немає нас. Ми розминаємося зі смертю”.

Лишається сподіятися совісною Працею — без марнославства, з милосердними помислами, без зради та облуди, — щоби “видерти з халепи народець свій покірний і злидений”.

Уклонімося Борисові Дмитровичу Грінченку з його вкрай інтенсивним душевним трудящим життям для Просвіти, для України.

• **Микола СТЕБЛИНА,**
м. Київ

сім’ї молодого; 5) обрядовий хліб для обдаровування друзок, що випікається у молоді; 6) весільне печиво, призначене для батьків молодих; 7) інші види весільного печива. Після цього й справді приходить усвідомлення, що хліб — усьому голова.

Безперечно, найчисленнішу групу становлять власне весільні фразеологізми, пов’язані з обрядом вінчання, короваем, перевезенням посагу, прощанням молоді з подругами, перегородженням дороги весільному поїзду, посадженням молоді, викупом молоді, розплітанням коси, рядженням та ін.

Післявесільний етап включає обряди вшанування батьків, прилучення невістки до родини чоловіка, тобто обряди хлібин, свашин та гостин з відповідним вербалізованим пластом: *іти на суп, драти курей, іти похмелятися, коло сівку розпивати, розрізати коровай, розбирати балаган*. У деяких населених пунктах до післявесільного етапу відносять і перевезення приданого нареченої до хати молодого. Цей обряд представлений таким фразеологічним рядом: *тягти бебехи, везти скриню, постілі везти, подушки кидати, забирати подушки, везти перини*.

Таким чином, весільний обряд розгортається в цілий “весільний словник”, вартий уваги й вимагає детального вивчення, бо звичай та обряди впливають на комунікативну систему етносу, а культурні цінності й вірування частково створюють етнотопічну реальність. Якщо культура як система свідомості пов’язана з особливістю і з етнічною спільністю, то мова, як досконала система символізації колективного досвіду, є своєрідним керівництвом до розуміння етнокультури.

• **Юлія КУЗЬМЕНКО,**
студентка IV курсу факультету української філології ЛНПУ

ДУХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

звук. Її не цікавлять проблеми бідного сусіда, не зворуختهся камінне серце, не відчує потреби поспівчувати знедоленому, утішити й надати допомогу.

Не варто обнадіювати себе, що кількома лекціями, статтями тут можна досягти успіху. Якщо свідомість, совість дорослої людини в зародку або надійно приспана, то потрібна велика, пильна праця, громоподібні дзвони, а не тихенька пісня жайворонка, на яку швидко перестають реагувати.

Мудрість народна, у стислій, влучній формі закладена в українських прислів’ях і приказках, ще не достатньо використовується у навчанні та вихованні. Звернімося до народного досвіду: *слово старше, ніж гроші; де мало слів, там більше правди; м’які слова і камінь крушать; холодним словом серце не запалиш*.

Про вартість слова, його якість і цінність для суспільства потрібно знати всім, бо володіння собою починається з оволодіння мовою. “Споконвіку було слово, а слово в Бога було, і Бог було слово”. Слово використовується тут не в психолінгвістичному аспекті, а як синонім духовності, як “глас Божий, що має самотворчу силу”. Емоційно насичені народні мудрослів’я — це джерело національного духу.

Народне прислів’я гласить: “Краще з наперсток розуму природженого, ніж цебер приученого”. Слід згадати про критичне становище освіти в сучасній Україні, коли не цінується важка учительська праця, а народ каже: “Один учитель краще, як дві книжки”. Можемо залишитися без гарних учителів і мудрих книжок, коли на освіту і

книгодрукування постійно не вислизає державних коштів.

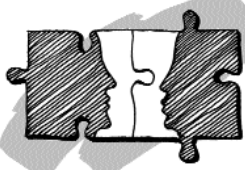
Однак жевріє надія, що мудрий народ України знайде вихід із кризи, бо “Найвища школа — саме життя”.

Думаємо, що мета духовно-просвітницька поряд з оживленням промисловості й аграрного виробництва — ось два основні напрямки, які ведуть благословенну Богом землю до благополуччя. Згадаймо, що тільки на земному, матеріальному фундаменті збудовані цивілізації розсипалися в порошок, зникли з лиця землі.

Душа людини зобов’язана трудитися. Якщо душа спить, то й дух не розвивається. У цьому можна перекоонатися, коли ведемо розмову з ситою, матеріально забезпеченою людиною, яка має вищу освіту, але думки про духовні цінності викликають у неї скептичні реакції або вибух гніву, дразливість, прагнення не чути про загальне, суспільне добро і блага. Якщо всі житимуть за принципом “моя хата скраю”, то такий шлях веде до самознищення.

Долає оптимізму той факт, що сучасні діти при правильному, не фальшивому підході до виховання і навчання (естетичний розвиток, удосконалення асоціативного мислення, формування уміння логічно мислити, зіставляючи факти і самостійно роблячи висновки) сприймають світ по-іншому — як цікаве, багатоганне явище.

• **Л. П. ПЕТЛЕНКО,**
ст. викладач ЛДПУ імені А. Макаренка, член “Просвіти”, м. Суми

СТОСУЄТЬСЯ КОЖНОГО

— *Слизовето Петрівно, може, почнемо з таких загальних даних: скільки хворих може прийняти Ваша установа?*

— У нашому хоспісі поки що 14 ліжок у стаціонарі та ще 76 хворих ми постійно обслуговуємо згідно з виїзною патронажною схемою за місцем проживання у Святошинському районі Києва.

— *А що означає це дивне слово — “хоспіс”?*
— У перекладі з латини (hospicium) — будинок для відпочинку прочан і мандрівників. Перші хоспіси створювалися саме для прочан, які йшли до святих місць. Якщо дорогою хтось, бувало, захворів, то католицькі черниці, котрі працювали у хоспісі, брали хворого під свою опіку. Нині беремо ми... тих, хто вже на сумній дорозі... Наш персонал — 21 особа — обслуговує хворих на рак четвертої стадії.

— *Перепрошую за, можливо, неетичне питання... але: хворі IV стадії — приречені?*
— Це ті, подальше лікування яких у визнане безперспективним. Тривалість життя цих хворих становить від кількох днів до одного року.

— *Коли ми сиділи у холі, раптом засвітилася лампочка на цифрі “6” сигнального тло; й одразу не лише чергова сестра, а й ще на жінка з персоналу побігли до палати...*

— Звичайний виклик. Хвора натисла кнопку з якоїсь своєї потреби. Тоді медична сестра та одна з вільних санітарок миттєво йдуть до хворого, щоб відповідно відреагувати: переключити його, провести термінову процедуру, допомогти в потребі тощо.

— *Як Ви формулюєте мету Вашої організації?*

— Полегшити страждання вмираючих. Щоб вони пішли з життя без мук, без приниження, без бідоти, чистими, не голодними і, наскільки це можливо, умиротвореними.

— *Слизовето Петрівно, виходить, що Ви намагаєтесь допомогти не лише тілу, а й душі хворого... Із тілом — ясно: спеціальні препарати... а що з душею?*

— Бачите... ми не поділяємо... Хоспіс — це установа медично-соціальна. Тому всі проблеми, характерні для цієї категорії хворих, — це для нас один органічний комплекс. Ми лікуємо тіло, лікуємо душу, причому не лише хворого, а й його рідних та близьких.

— *Як конкретно Ви працюєте з родичами Ваших пацієнтів?*

— Надаємо їм психологічну й консультативну допомогу з моменту прийому хворого до хоспісу. От щойно я розмовляла з чоловіком, який ніяк не може прийняти до свідомості, що його дружина — молода жінка — гине. Впродовж сьогоднішнього дня я з ним розмовляла вже всьоме. Майже щогодини він звертається до мене і ставить питання, пов'язані зі станом його дружини, біля якої майже постійно знаходиться. Ми одразу йому сказали: не треба плакати, не треба убиватися, не треба мовчати і приховувати в собі; звертайтеся до нас, ми все вам пояснимо.

— *З якими питаннями звертаються найчастіше?*

— Скільки людей — стільки нюансів. Але найчастіше питають: чому це сталося саме з моєю дружиною (дочкою, матір'ю)? що ще можна зробити для неї? скільки їй залишилося жити? як вона помириться? як хоронити таких хворих?..

Мені важко перелічити всі питання, які постають у розмові з рідними хворих. Але на кожне питання вони отримують вичерпну відповідь.

— *Скільки років Ви, Слизовето Петрівно, вже тут працюєте?*

— Цьому хоспісові всього два роки; а загалом я працюю з цим фахом уже 12 років.

— *Скажіть, будь ласка, яку спеціальну освіту треба мати, щоб працювати у Вашій установі? Адже, мабуть, треба бути водночас і психологом і психотерапевтом, і... ну, я не знаю... віруючим... у кожному разі, треба вміти не лише заспокоїти біль фізичний, а й мабуть, щось пояснити... що буде далі...*

— Я вважаю, що незалежно від професійної спеціалізації моїх співпрацівників, для них усіх особливим є те, що вони постійно перебувають у стані любові. Вони люблять своїх пацієнтів, своїх хворих. У мене працюють лише ті люди, які через свою самовідданість погодилися, фактично, поєднати, певною мірою, свою долю з долею вмираючих. Це, переважно, медичні сестри, які добровільно прийшли сюди і вчилися...

— *Це важка наука...*

— Так, це дуже важкий досвід, важке знання. До нас приходили на роботу різні, з

різних причин... Але на постійно залишаються лише ті, хто відчуває справжню жалість і співчуття до хворого...

— *Тобто, ті, хто здатен співпереживати...*

— Так, але знову-таки, тут не можна переходити певну межу. Професіонал нашої непростой справи додому цього нещастя не понесе. І я така сама людина, як і Ви. Мій чоловік, діти, сімейні плани, обов'язки, клопоти і затишок... Я мати і дружина... І тому, переступаючи поріг на виході з хоспісу, залишаю за дверима те, що обов'язково треба залишити. Хочу наголосити: навчити людей любові і співчуття — особливо в Україні, де так багато добрих людей — зовсім не важко; важко навчити не вносити за межі хоспісу свої враження і біль душі.

— *Перепрошую, Слизовето Петрівно, але Ваша вимова... мабуть, Ви — не з України...*

— Я — американка. Чоловік — адвокат, юрист. Деякий час своєї діяльності він при-

ВМИРАЮЧИ. ЖИТИ З НАДІЄЮ

Щороку, починаючи від 1992-го, на пропозицію Святійшого Отця папи Івана Павла II, 11 лютого відзначається Всесвітній день хворого. А хто вони — хворі? Це ми з вами, дорогі читачі, в той чи інший життєвий відрізок, залежно від обставин і самопочуття, коли само собою думається про останню хворобу і перехід...

Життя і смерть, байдужість і співчуття. Завісу над цією непростотою, переважно драматичною темою трохи піднімає для нас із дещо незвичного боку голова фонду хоспісу “ВАЛЕ” Єлизавета Петрівна ГЛІНКА.

Вона завжди поряд із хворими...

святив співпраці з вашою Верховною Радою у сфері зміни законодавства. І я знаходилася тут із дітками впродовж двох років. Щоб не втрачати часу, я створила цей хоспіс.

— *Тобто... перепрошую, Ви створили це приватним чином?*

— Це було два з половиною роки тому. Троє людей мені допомогли. Депутат Бондаренко Володимир Григорович... Я Вам скажу, що вперше у житті побачила таку реакцію. На моє усне звернення він прийняв рішення про створення хоспісу впродовж трьох хвилин. Підняв слухавку й домовився з Романом Миколайовичем Макаделом із міського управління охорони здоров'я. А Роман Миколайович упродовж двох тижнів організував відповідний указ.

Ми зробили це у справжній співдружності: я зробила все, що було можливо, з американського боку, а вони зробили тут більше, ніж було можливо...

Нині ми займаємо ціле крило поверху, маємо персонал за європейським зразком, тобто, у нас створено майже ідеальні умови для хворих. Тут не ми командуємо, а хворі. Вони тут господарі, і їхні родичі, а не ми. Ми лише їм служимо і прислуговуємо. Такий у нас порядок, і іншого бути не може в таких умовах.

— *А хто третій Вам допоміг створити хоспіс?*

— Головний онколог Києва Олініченко Геннадій Петрович...

— *Там я побачив у Вас такі двері, неначе вхід до церкви, а на них — розклад богослужінь...*

— Це наша специфіка. Так, ми маємо свою каплицю і там господарюють священики. Душпастирське служіння — складова нашої роботи. Майже весь наш персонал — православні, хворі — відсотків на дев'яносто, хоча хоспіс — це світська установа. Ми не робимо різниці між хворими з будь-яким віросповіданням: були у нас і мусульмани, й іудеї, і протестанти.

— *Чи доводилося Вам спостерігати, як атеїсти впродовж цієї останньої хвороби стають віруючими?*

— Так, звичайно. Тільки я б назвала таких людей не атеїстами, а невизначеними. Бо атеїст — це особа фактично безнадійна у своїй впертій переконаності. Натомість людина невизначена перебуває у пошуку, вона думає, розмірковує, намагається знайти відповіді на головні питання існування: для чого людина народжується, живе, для чого помирає, який у всьому цьому сенс?

За дворічну історію хоспісу в нас прийняли хрещення четверо хворих; двоє хворих у нас померли перед смертю: один у 26 років, другий — у 62. А сповідаються перед смертю, практично, всі.

— *Отже, у цей важливий період свого життя з вашою допомогою вони усвідомлюють, що переходять на більш високий рівень духовної відповідальності, правда?*

— Знаєте, Євгене, я не вважаю, що це

результат нашої роботи. Мої хворі, як правило, знають про свій діагноз і стан. Ми не вважаємо, що правду слід приховувати завжди і від усіх. Коли оця лузга світського життя з них спадає, вони ставлять собі питання: а що залишилося, що далі? І якщо вони починають розуміти, що кінець земного життя — це початок і продовження життя нового, вони тоді інакше оцінюють і свій стан, і сенс існування.

— *Виявляється, що люди в такому стані розвиваються духовно? З чого це видно?*

— Вони перестають брехати, вони хочуть очистити душу, згадують якісь давні навчальні малюнки, гріхи, прагнуть скоріше висповідатися і спокутувати, причаститися...

— *Це, мабуть, уже не стільки справа формально релігійна, скільки внутрішній потяг до правди і світла істинного...*

— Більше того, слідом за хворим змінюються його рідні. Їм передається налія хво-

дуже суттєва різниця: ми вже знаємо, коли помруть наші пацієнти, але ми ще не знаємо, коли померемо самі. У всьому іншому ми абсолютно однакові.

— *Чи можна з усього цього зробити такий висновок, що Ваші хворі в процесі підходження до кінця життя тілесного, здоровішають душею?*

— Так, це справді так. Вони стають чеснішими, правдивішими, чистішими. Мені інколи легше й простіше спілкуватися з умираючими хворими, ніж із деякими чинами у високих кабінетах, з якими вимушена мати справу згідно з моїми обов'язками.

— *Ви американка... але... тобто: де, що і як?*

— Ось уже тринадцять років я мешкаю в Сполучених Штатах, точніше, у штаті Вермонт. За освітою — анестезіолог, реаніматолог. Тривалий час працювала в реанімаційному відділенні лікарні. Приїтаю до Києва раз на місяць або раз на два місяці, залежно від того, в якому матеріальному стані знаходиться хоспіс — скільки і яких хворих, які проблеми, потреби тощо.

— *Я зрозумів, що Ваш заклад є, по суті, душеоздоровчий і тілозлагоджуючий... Але, вибачте... мабуть, весь цей комфорт... це ж платна медицина... скільки?*

— Для хворих і їх рідних — нічого! Хоспіс — це безкоштовна опіка хворих. Хоспіси у всьому світі — безплатні.

— *А хто ж дає гроші на утримання?*

— Нас фінансує міське управління охорони здоров'я приблизно на 30 %; 70 % — це допомога членів нашого клубу — спонсорів із США. До того ж, за малим винятком, у моїх хворих, як кажуть, немає копійки за душею, бо вони живуть далеко за межею бідності.

— *А чи є ваші спонсори в Україні?*

— Жодного! Був молокозавод, який офірував певний час молоко, ряжанку, сметану для хворих. Для нас це величезна допомога. Потім він сам потрапив у скрутне становище... Подарували нам кілька картин, у тому числі з Печерської Лаври. Є кияни, прості люди, не бізнесмени, які принесли нам памперси...

— *Можє, після нашої публікації добрі люди з більш забезпечених якось підтримають ваш заклад...*

— Ой, тільки не грошима! Якщо можна, нам би хоч кремів для хворих, засобів гігієни, памперсів... Грошей ми не приймаємо... Натомість приймаємо допомогу також працюю.

Були у нас два волонтери-добровольці. Зараз є жінка, яка у вільний від роботи час приходить до нас і допомагає опікуватися хворими. Хворими, біля яких багато чого можна зрозуміти...

Здається, вона навчилася розуміти не лише хворих, але й оті “багато що”. Єлизавета Петрівна Глінка. Людина-зірочка, людина-пломін, людина-проміння. Вона світиться всім своїм еством і випромінює величезними ясними очима любов, співчуття, чистоту душі, правдивість і самовідданість. А мав приємність розмовляти з нею —

● Євген ГОЛИБАРД
Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ

Наші класики досі постають перед нами в офіційних шортках, застебнутих на соцреалістичні гудзики — партійність, класовість, народність, ідейність... З Івана Франка витворили "вічного каменяра", що лупав постійно скалу соціального гніту, з Тараса Шевченка — незламного революційного демократа, що поспіль викривав у своїх творах... закликав народ повстати і повалити самодержавство, з Лесі Українки — дочку Прометея, що віддавала всі сили, все розумне, добре й вічне визвольному громадському руху, взагалі, і пролетарському, зокрема.

А що ми знаємо про особисте, інтимне життя Шевченка, Франка, Лесі Українки, Марка Вовчка, О. Кобилянської? І коли цих знань бракує, знаходяться бульварні скорописці, яким, як казав О. Пушкін, мало бачити Байрона на троні, вони хочуть побачити його ще й на нічному горшку. Натопт у підлості своїй радіє приниженню високого, слабкостям могутнього духу. На що О. Пушкін відповів любителям "суничних полян" — "брешете, падлюки: він малий та мерзенний — не так, як ви, — інакше".

Сучасники помітили, що Марко Вовчок належала до Жоржзандівського типу жінок. "Письменниця почуттів, вона робилася приятелькою письменників" (О. Петров).

У цьому її закоханості споріднені з романами П. Куліша. Вона була вельми прихильною до обожнювачів. Мандрівки й поети стали звичними в житті Марка Вовчка, а слава проходила в мандрівках через поетів.

Чи не те ж саме простежується у П. Куліша? Його романи з Параскою Глібовою, Лесею Милорадовичівною, Ганною Рентель — це романи в листах. А лист — це завжди й особистість, але й висновок з прагнень. Кохання з роками змінюється — від панічного до спокійного, від панічного до спокійного.

Шкода, що ми зазвичай не звертаємо уваги на те, що застерігає нас, коли намагаємося будувати образи Шевченка, Франка, Лесі Українки, Кобилянської. Ну, от відомо постать до сподоби ж? Виявляється, у них як у людей, у нас, зовсім нічого ставити на чужих кумирів на педесталі. Вони, як і ми, переживали романтичні захоплення, закохувалися й розчаровувалися, та статеві стосунки ніколи не були для них домінують в коханні. Кохання для них — це й особиста драма, це й джерело натхнення усіх поетичних мотивів творчості. Розв'язка таємниці кохання, вважає М. Томенко, автор дослідження "Теорія українського кохання", полягає в розкодуванні творчості майстра, його ідеалів і трагедій, стану його душі. Автор упевнений, що кохання великих може служити національною легендою чи міфом.

Ми тільки приступаємо до опису й осмислення приватного життя українських мислителів. Бульварному аматорству треба протиставити глибоке вивчення цінних біографічних джерел, з яких і постануть у всій повноті настрої та переживання автора, через його внутрішній світ проявиться істинний, а не удаваний, а отже, й фальшивий, образ. Істинно-сповідальний тон листування, спогадів дають багатющий матеріал настроїв та переживань автора, як і його твори, бо щоб зрозуміти наслідки літературної роботи, переконаний С. Єфремов, треба придивлятися уважніше до обставин його життя. Не будемо ж тримати за сімома замками сердечні муки Т. Шевченка, й І. Франка, і М. Кошобинського, Марка Вовчка, П. Куліша, Лесі Українки, В. Винниченка, О. Кобилянської. Це дасть нам змогу зазирнути в потаємні куточки письменницької душі.

Останнім часом зродилося багато спекуляцій довкола інтимного життя Тараса Шевченка. І часто ґрунтуються вони на домислах і припущеннях, а не на реальних фактах. Шевченко був глибоко нещасним в особистому житті, "сльозами-водою" розмивалося його кохання, а родинне щастя залишилося маревом, яке манило й кликало його, та так і не збулося.

Перше юнацьке кохання до ровесниці Оксани, з якою "вкупочці росли // Маленькими собі любивились", не раз спливало щемкою згадкою:

МУЗИ НАТХНЕННЯ

...Оксано! Оксано!
А я й досі плачу, і досі жу-
рюсь,

Виливаю сльози на мою
Мар'яну,
На тебе дивлюся, за тебе
молось.

Такою ж високою і чистою любов'ю покохав Тарас і дружину коменданта Новопетрівського укріплення Агату Ускову. "Ця найпрекрасніша жінка для мене, — зізнавався він, — справжня благодать Божа". І його можна зрозуміти — серед казарменої муштри засяв єдиний сонячний промінчик. А були ще полька Дуня Гусаківська у Вільно, німкеня Кольберг у Петербурзі, через яку мало не розсварилися із Сошенком, і казашка Забаржада, як рефлексія його молодечих поривань.

Останнє захоплення 45-річного Тараса — молодістю актрисою Катериною Піуною. Найглибше він розкриває свою душу в листах до Михайла Шепкіна: "Обнімає і цілує тебе твоя й моя Тетяся. Вона, порадившись зі своїм батьком, посилає тобі свій репертуар... Во ім'я святого Бога і святого искусства, по-

пише до Піунової: "Как объяснить мне ваш поступок? Он ставит меня решительно в тупик, особенно, если принять в соображение наш сегодняшний разговор. Уж не ответ ли это на мое предложение? Если это так, то я прошу вас высказать мне его яснее. Дело слишком для меня важное. Я вас люблю и говорю вам это прямо, без всяких возгласов и восторгов. Вы слишком умны для того, чтобы требовать от меня пылких изъяснений в любви, я слишком люблю и уважаю вас. Сделаться вашим мужем для меня величайшее счастье, и отказаться от этой мысли будет трудно. Но если судьба решила иначе, если я имел несчастье не понравиться вам и если возвращенные мне вами книги выражают отказ, то нечего делать, я должен покориться обстоятельствам".

Доля двічі ставила його на порозі одруження. Кількома роками раніше княжна Варвара Репніна готова була йти за ним, куди й коли він скаже. Але його серце не належало їй, і він лишив їй одну втіху — його повагу й ширю приязнь. Дослідники й досі чомусь не можуть дійти узалеженої думки, чому не змогли переплестися ці дві долі. Усталилася думка, що на заваді стала "різниця в соціальному стані", що роз'єднувала їх і гнітила Тараса. І ніхто чомусь не звертає уваги, що Шевченко будь-що намагається вирватися з Яготина до маєтку Закревських.

Його вірші ридали по втраченій жіночій долі, бо в кожному образі, який зупинив його увагу, він, напевно, бачив Оксану, вічну свою рану. Павло Зайцев у статті "Перше кохання Шевченка" наводить його поетичні рядки, які ми цитували раніше. А вже Наталя Шуляченко, Харитя Довгополенко, Ликера Полусмакова — то намагання одружитися, та й осісти в Україні. "Якщо ви допоможете, — звертається

він із проханням до Марії Максимович, — то, може, й одружуся. Якби-то так сталося, дуже добре було б".

Не сталося. Шкода, що автори багатьох розвідок про Шевченка не беруть до уваги всіх складнощів душі Шевченка, його палкої натури, його ідеалізації жіноцтва, намагання викликати в

Марко Вовчок

собі ідеальний образ — "чистий і солодкий". Ми, через свою моральну убогість, і Тарасове життя приміряємо на своє. А правдивий портрет Шевченка — у його творах, у втіленні в них його ідеалу жінки, яка спроможна запалити його самотній рай. Читаймо, кличмо їх на підмогу.

Багатьох і досі хвилює питання: чи був Шевченко закоханий у Марка Вовчка? "Доню моя любая, моя єдина", — звертався він до неї. Але це звернення не так до жінки, як до літератора. Шевченко побачив у Марку Вовчкові споріднену душу, продовжувача його літературної справи. Це вже Куліш так розхвилювався, що в пориві ревності приписує Шевченкові, до чого сам прагне.

Як не дивно, але ми мусимо визнати, що при всіх численних романах Марія Олександрівна воляла належати тільки собі, й нікому більше. Вона, приїхавши до Петербурга, спинає свою увагу на Кулішеві, щоб потім віддати перевагу Тургеневу. І цього їй не простив

ображений Куліш. Він у листі до Барвінського зі злості обзиває її "європейською потаскухою", на що Ол. Дорошкевич відгукнувся: "Здається, в цій непристойній характеристиці виступає, як на долоні, вся мстива, себелюбна натура Панька Куліша".

Справді, важко розібратися, зазначає В. Петров, чи велике кохання може собі все дозволити й на все піти, мати ще десять романів, інтриг, закоханостей і все ж зберегти в собі цнотливу й піднесу ілюзію кохання, єдиного й назавжди незмінного. Чергові романи Марка Вовчка набували ваги якоїсь сенсації й приносили їй, переконаний Дорошкевич, ореол оригінальної, експансивної жінки.

Чи так це, треба ще розібратися. Досі були легкі спроби торкнутися цього питання — в романі "Марія" О. Іваненко, в книзі Є. Брандиса "Марко Вовчок", що вийшла в "ЖЗЛ". "Вона вміла викликати кохання, сама лишаючись холодною", — каже про неї Н. Огарьова. "Ніяк її не розворушити", — каже Ан. Сулова, приятелька Ф. Достоевського.

Цікаву характеристику Марку Вовчку дала К. Юнге, дочка графа Толстого. "Що є такого в цій жінці, — здивовано запитувала вона, — що всі нею так захоплюються? Зовні — проста баба... гідкі ("противные") білі очі, з білими бровами та віями, пласке обличчя, в товаристві мовчить, ніяк її не розворушити, відповідає тільки "так" і "ні". А всі чоловіки сходять від неї з глузду. Тургенев лежить коло її ніг, Герцен приїхав до неї в Бельгію, де його мало не схопили. Куліш через неї розійшовся з дружиною. Пассек захопився до того, що кинув свою працю, свою кар'єру, змарнів увесь іде з нею, незважаючи зовсім на те, що брат тільки видужав після гарячки, а мати захворіла з горя". К. Юнге ще не знає, що з кохання до М. Вовчка спробує втопитися Писарев, що лишиться вона слід і в серці Жюль Верна.

лістичні настрої захоплюють "хуторянина"-Куліша. У Куліша, як і в Марка Вовчка, творчість упевнено займає перше місце. Він зраджує почуття любові задля творчих прагнень. Творчість для нього вища від кохання... "Куліш свідомий еротичних підвалин творчості", — переконаний В. Петров, прискіпливо досліджуючи всі його романи.

Але Куліш при всіх його захопленнях зберігає відстань між собою і предметом свого захоплення. Він викликає кохання, зовсім не певний того, що коли на його слова й заклики надійде відповідь, то він навряджиться піти назустріч збудженому почуттю. Все його кохання зводиться до листування. Та він переконує Лесею Милорадовичівною, що її святий обов'язок покохати його, оцінити його життя, накреслене перед ним вищим призначенням. Кохати — це служити, це виконувати громадський обов'язок перед громадою, народом, нацією, — вважає Куліш.

Мріючи про ніжність і тепло жіночого дотику, він не може звільнитися від почуття своєї обраності. "Варто було йому стрінути гарну дівчину й просидіти з нею декілька годин увечері при місяці на березі ставка, — каже В. Петров, — як він починає вірити в своє призначення врятувати дівчину від пошлості оточення, допомогти їй зберегти прекрасний образ здійснених надій. Куліш інакше й не уявляє своїх стосунків із дівчиною чи жінкою, як тільки щоб "урятувати". Його еротика педагогічна".

У жінці Куліш любить не її, а свою уяву про неї, свою мрію. Тільки один раз спробував Куліш відійти від платонічного до справжнього кохання, коли зустрів Марку Вовчка. Роман Куліша з Марком Вовчком припадає на ті роки, що й роман із Лесею Милорадовичівною. Нудьгуючи й нездужаючи, розійшовшись із дружиною й не зійшовшись із Милорадовичівною, Куліш вважає знайомство з Марком Вовчком пророчим одкровенням: "Це воно!" Це та жінка, творче обдарування якої може поставити її нарівні з ним, це може їх зблизити.

Продовження читайте в наступному числі.

Портрет Ликери Полусмакової.
1860

можи їй, друже мій великий, вирватися з цього гнилого Ничьного. Мені аж жаль дивитися на неї".

Не судилося. Піунова, приймаючи знаки уваги, відмовляє Тарасові в серйозних намірах. Із здивуванням і розчаруванням він

ІНТЕРВ'Ю З ПРИВОДУ

— *Дмитре Васильовичу, п'ятнадцять років тому, виступаючи на конференції засновників ТУМу, ви навели вражаючі цифри організованого нищення мов багатьох народів московсько-більшовицької імперії: 1924 року було 193 мови, 1937 рік — 90 мов, 1988 рік — 39 мов, за якими навчалися в СРСР. І ще уточнили, що впродовж останніх 50 років фактично загинуло 50 мов. І тоді ж ви зробили висновок, що національна політика московсько-більшовицької держави — це мартирологія “братніх” мов. Які наслідки мав цей ваш висновок?*

— В умовах СРСР боротьба за державність української мови (а саме таку мету ми поставили собі одразу ж на першому установчому з'їзді Товариства української мови ім. Т. Шевченка) — це була боротьба не лише культурницька, не лише за державний статус української мови, а й боротьба за створення Української Держави. Ми не могли тоді відверто про це говорити. Це чудово розуміли учасники з'їзду, але це розуміла також комуністична влада, яка тоді, 1989 року, вже втрачала підтримку народу. Представники влади були шоковані цим з'їздом.

Ми мали чітку мету: через мову підняти гідність титульної Нації, згуртувати Українців, сприяти зміцненню їхнього національного самоусвідомлення.

— *Тобто, ви поставили перед собою завдання не філологічне і культурологічне, а політичне?*

— Так! Нам ішлося про практичну підтримку Народного Руху, який тоді вже утворювався й відкривалась дорога для здобуття Незалежності України...

— *Але ж це був лише 1989 рік, до розвалу СРСР було ще майже два з половиною роки...*

— ...Імперія вже хиталася, комуністична партія втратила впевненість у своїх діях, перебудова дозволила підприємницьку діяльність. Почався хаос в економіці. Українська інтелігенція, насамперед, письменники, виступила й рішуче сказала правду в очі тому режимові, під яким ми жили.

— *Але, все-таки, ви, мабуть, побоювалися сказати всю правду?*

— Звичайно, ми не могли тоді сказати всього. Насамперед, треба було здобути конституційний статус для української мови. І моя промова тоді була спрямована саме на це.

— *У тій промові, Дмитре Васильовичу, ви вказали на причини і чинники нищення української мови, зокрема й на вплив пролетаризації, умов совицького централізованого господарювання, антидемократичну політику Кремля тощо... Чи щось змінилося з того часу?*

— З того часу багато змінилося, але у сфері боротьби за українську мову нічого кардинального не сталося. Державний статус українській мові було надано ще в умовах УРСР, але наслідки русифікації так глибоко утвердилися в клітинах укра-

їнського національного організму, що можна із певністю стверджувати: стало ще гірше. П'ятнадцять років тому компартійна влада на місцях оглядалася на певні вказівки згори: почали відкриватися нові українські видавництва, виходили нові журнали, завирувало життя навколо проблеми запровадження української мови в деякі галузі виробництва... Але наші надії на українську державу як на головного захисника української мови не справдилися.

Нині ми можемо лише критикувати найвищу владу за те, що вона знущально ставиться до української мови, але влада робить своє: інформаційний простір, виробництво, особливо промисловість, управління, бізнес продовжують функціо-

ної гідності, поводять себе так, наче їм більше залежить на захисті гідності російської мови і російської культури. Наше чиновництво — це повзуча русифікація нашої держави. Навіть для найвищих чиновників українська мова — вихідний костюм для офіційних прийомів...

— *Здається, тепер уже мало хто з них згадує про десяту статтю Конституції...*

— ...бо править бал державна політика з подвійним дном, система лицемірства, коли проголошуються правильні слова, а за ними розгортаються зовсім інші справи. Досі не покарано жодного державного службовця, який принципово і свідомо ігнорує українську державну мову.

вчальні заклади з українською мовою викладання.

Поступово поліпшується мовна ситуація в університетах східних областей і півдня — в Донецьку, Луганську, Одесі.

Але Ви маєте рацію: деякі батьки-українці прагнуть віддати дітей до російських шкіл; зрусифікований українець — малорос — продовжує вважати, що справжню освіту його дитина може отримати на російськомовній основі.

Українців, що є людьми російської культури, в нас дуже багато. Це страшний спадок імперської і радянської епохи...

— *Серед них, мабуть, є й такі, які вважають себе патріотами України...*

— Є такі. Слід згадати й тих росіян, які не лише сві-

до питання про політичну націю. В Україні є титульна нація — українці. І є національні меншини. Вважаю, що національним меншинам треба створити можливості, щоб вони могли виховувати своїх дітей мовою своїх націй. Я проти насильницької українізації. Як громадяни України, представники національних меншин зобов'язані підтримувати нашу спільну батьківщину, її гідність своєю поведінкою, працею, філософією, своїми поглядами. А отже, зобов'язані знати й підтримувати українську мову і українську культуру, тому що вона дає їм життя. Але я не вимагав би від них, щоб вони почувалися українцями. Можна жити в Україні, бути болгаром чи угорцем, а при тому бути також не ли-

шого рабського розуміння своєї вторинності.

— *Тоді — що маємо сьогодні робити, Дмитре Васильовичу, і що б Ви побажали нашим читачам?*

— Звичайно, всім нам треба працювати над собою, треба кожному будувати в собі національно свідомого Українця, відповідального за своє майбутнє і майбутнє своїх дітей. Але, насамперед, треба змінити владу! Ми повинні подумати про те, хто завтра керуватиме Україною. Це — найважливіше питання. Якщо ми забезпечимо прихід до влади осіб, які дбатимуть про Україну не взагалі, а конкретно про українську мову й культуру, культивуватимуть українську духовність і українське мистецтво, тоді й рівень життя стане високим. Там, де дбають лише про хліб, там усе буде тільки хлібом. Тільки національний дух зможе піднести нас до кращого й вишого буття.

— *Тобто, Ви вважаєте, що економічне зростання можливе лише як наслідок національно-культурного піднесення?*

— У нас є багато людей, які не знають, навіщо вони вийшли з більшовицької неволі. Їм було добре там, бо у них немає національного “Я”. А як людина не має національного “Я”, вона є загубленою, як корабель без керма й без вітрил. На посаді посла України в Польщі я мав багато можливостей порівнювати. Я обійшов усі книжкові крамниці у Варшаві — скрізь лише польські книжки; є іншомовні, але вони займають маленький куток...

Поляки перекладають польською мовою все найважливіше, що повинен знати кожен народ: світові літературні шедеври, комп'ютерні програми, фільми, технічну документацію тощо. Вони все засвоюють польською мовою. У нас — навпаки. Українська книжка — рідкість у книгарні. Це найбільший злочин нашої влади.

— *А які Ваші рефлексії були на той час?*

— Мені бувало соромно, коли приїжджали до Польщі деякі наші міністри і під час офіційних зустрічей розмовляли російською, тоді як президент Квасневський звертався до них українською мовою. Мабуть, колись їхні матері бігали до директори школи і просили звільнити їхню дитину від вивчення рідної мови. Бо й таке було... матері виховували перевертнів. Це треба знати. Цих перевертнів навіть Бог не переверне назад в нормальних людей.

— *Що Ви хочете насамкінець побажати нашим читачам, Дмитре Васильовичу?*

— Говорити правду. А правдою є те, що наша влада — далека від найбільш шкідливих питань нашої культури й духовності. Мова — це дух, емоційний лад і основа мислення людини. Україна не буде українською доти, доки не прийде влада, перейнята правдою про душу та історію своєї нації.

ДМИТРО ПАВЛИЧКО: «НАСАМПЕРЕД, ТРЕБА ЗМІНИТИ

Рівно п'ятнадцять років тому, 11 лютого 1989 року, групою патріотично свідомих діячів культури, освіти й науки було засноване Товариство української мови. Чи не головним “мотором” цієї визначної події був відомий український поет, громадський і державний діяч Дмитро ПАВЛИЧКО. Сьогодні він гість нашої редакції.

нувати в російськомовному режимі...

— *... а тут ще входить в Україну російський капітал...*

— ...і створює в Україні російськомовні зони. Ось у Калуші, на Івано-Франківщині, “Лукойл” купив усі аміачні заводи, й одразу пішла російська конструкторська, технологічна й адміністративно-управлінська документація, яку ніхто не перекладає українською мовою, персонал наново звикає спілкуватися російською.

На відміну від західних закордонних інвесторів, які входять в Україну зі своїм капіталом і достосовуються до нашого мовного середовища, наші “брати” діють у своїх давніх русифікаційних інтересах.

— *Ну, це вони... А ми, наші люди, українці, чому піддаємося?*

— Все наше сьогоднішнє лихо полягає у закоріненій навичці українських промисловців і керівників господарства піклуватися лише про матеріальні інтереси, зовсім нехтуючи найголовнішим національним інтересом України. Наші міністри, якщо й користуються українською мовою, то переважно як службовим, посадовим атрибутом. А вийшов з кабінету — прощай українська мова! Наші державні службовці не усвідомлюють своєї національ-

Колишній міністр внутрішніх справ Смирнов не користувався українською мовою, хоч обіцяв її вивчити, перший віце-прем'єр Азаров не користується українською мовою, хоч зобов'язаний це робити на кожному кроці, а за їх прикладом йде хмара державних службовців, які фактично служать не Україні, користуючись і мислячи мовою іншої держави. Це можна пояснити почуттям меншовартості, цими людьми керує засвоєна з радянських часів ідея москвоєнтризму. Вони вважають, що ось Кобзон — великий співак; йому можна уклонитися й дати Героя України, а український, набагато кращий співак, для них — другорядна особистість лише тому, що він український...

— *Це Ви охарактеризували ситуацію на верхніх щаблях влади. Але ж є фактом, що внизу, на рівні рядових громадян, багато хто з батьків (особливо на Сході України) вимагає, щоб їхніх дітей вчили у школах із російською мовою викладання...*

— Я вважаю, що саме у сфері середньої освіти ми маємо певні позитивні досягнення. За радянських часів шкіл з українською мовою навчання фактично не було в багатьох обласних центрах України. Тепер вони є. З'явилися у центрі України, в Києві, вищі на-

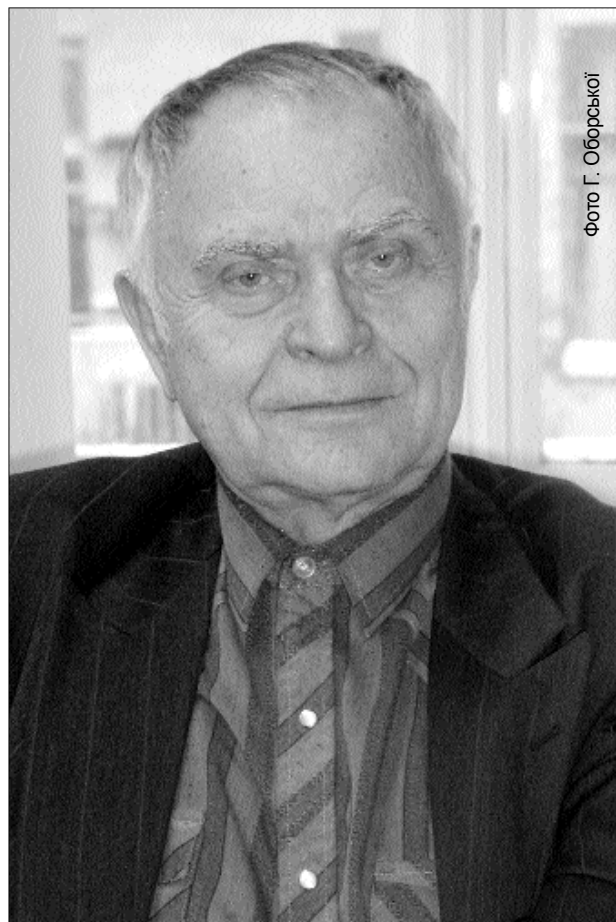

Фото Г. Оберської

домо проголосували за незалежну Україну на референдумі, а й своїм щоденним практичним життям і діяльністю сприяють утвердженню суверенної України. Ці росіяни вважають, що краще віддати дитину до української школи, бо вони дбають про майбутнє своїх дітей в Україні. Найгірша наша біда — не росіяни, які живуть в Україні, а зрусифіковані хахли. Це плем'я або задушить нас, українців, або вимре від ненависті й люті до свого народу, що воно його відцуралося. Нам треба вистояти в боротьбі проти озлобленого хахла, вічного раба й хама, що його виплекала неволя.

— *У сфері застосування української мови ми спостерігаємо дві суперечливі тенденції. Чи це не є проявом процесу формування української політичної нації?*

— Я скептично ставлюся до питання про політичну націю. В Україні є титульна нація — українці. І є національні меншини. Вважаю, що національним меншинам треба створити можливості, щоб вони могли виховувати своїх дітей мовою своїх націй. Я проти насильницької українізації. Як громадяни України, представники національних меншин зобов'язані підтримувати нашу спільну батьківщину, її гідність своєю поведінкою, працею, філософією, своїми поглядами. А отже, зобов'язані знати й підтримувати українську мову і українську культуру, тому що вона дає їм життя. Але я не вимагав би від них, щоб вони почувалися українцями. Можна жити в Україні, бути болгаром чи угорцем, а при тому бути також не ли-

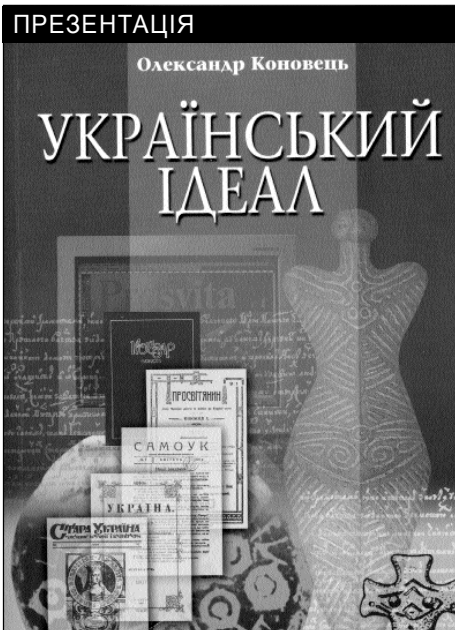
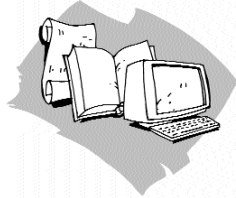
ше патріотом Болгарії чи Угорщини, але й Українці.

— *На жаль, Дмитре Васильовичу, в Україні є й такі суб'єкти, що відверто зневажають нашу мову і культуру, хоч живуть на нашій землі...*

— Мені довелося мати розмову з одним депутатом місцевої ради у Криму (до того ж, російськомовним письменником), який із впертістю божевільного стверджував, що української мови немає, а є “жнорусское наречіє”. Точно так, як колись стверджував російський цар...

Деяка частина громадян України досі не звільнилася від самопринизливого, меншовартісного розуміння своєї власної історії і своєї Нації.

Багато хто з нас ще досі носить у собі зрусифіковане ество й не усвідомлює необхідності та власного обов'язку вивчавлення з себе

“Український ідеал” — перша книга вченого в жанрі наукової публіцистики. “Якнай-дохідливіше, без зайвого переобтяження соціологічними й статистичними даними прагнув розповісти про історію та сучасні проблеми українського просвітництва, напрями діяльності товариства “Просвіта”, а також екстраполювати історичний досвід минулого на сучасність, використовуючи такі жанри науково-публіцистичного викладу матеріалу, як

ПРОСВІТНИЦЬКІ ДІАЛОГИ

“Національний рух і “Просвіта” — під такою назвою 27 січня у столичному Будинку вчителя пройшов круглий стіл, на якому українські та іноземні науковці, історики, представники діаспори та всі зацікавлені обговорили проблеми та здобутки просвітництва минулого та сьогодення. Під час заходу доктор історичних наук, професор Олександр КОНОВЕЦЬ презентував свою нову книгу “Український ідеал”, яка побачила світ у видавничому центрі “Просвіта” наприкінці минулого року.

Фото Г. Оборської

Учасники круглого столу: І. Ющук, О. Пономарів, П. Мовчан та О. Коновець

безліч інших запитань ви зможете отримати, перегорнувши сторінки “Українського ідеалу”. До того, ж книжка ілюстрована цікавими архівними матеріалами та фотознімками й розрахована на всіх, хто цікавиться історією та сучасними проблемами просвітнянського руху.

Написана книга на основі проведеного О. Коновцем у 2003 році на першому каналі Національного радіо циклу передач “Дзвони

“Просвіти” та опублікованої в “Слові Просвіти” низки статей, присвячених ювілею товариства. У виданні не лише висвітлюються маловідомі факти та імена учасників історії культурно-національного відродження, а й розкривається історико-філософська і світоглядна сутність феномену українського просвітництва як духовної цілісності.

Олена БРЕЗІЦЬКА

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

О. К.: Навіть маючи вже власну державу, ми не в змозі сьогодні організувати повноцінну систему національного просвітництва, зокрема засобами масової комунікації. Пане Володимире, як змінити цю ситуацію і які, на Ваш погляд, має можливості в цьому аспекті сучасна українська журналістика?

В. Р.: Безумовно, це є назірою проблемою нашого перехідного суспільства, яка потребує глибокого осмислення і відповідного вирішення. В останні роки в Україні виникли нові комунікативні реалії. По суті, йдеться про нове інтегроване інформаційне середовище, яке увібрало в себе не тільки пошту, бібліотеку, періодичні видання, телебачення, радіо, телефон і навіть музей чи картинну галерею, а ще й такі потужні засоби масової комунікації, як Інтернет, мобільний зв'язок, інтерактивні технології на радіо й телебаченні. Додаймо сюди ще віртуальний університет та електронну комерцію. Тож йдеться не просто про арифметичну суму старих і нових ЗМІ. Ця сума створює принципово нове комунікаційне середовище. І журналістика, яка є головною ланкою творення цього середовища, не завжди встигає перебудуватися, йти у ногу з життям. Отож, можливості формувати свій повноцінний інформаційний простір, які ми отримали в роки незалежності України, ще далеко не зреалізовані, й зокрема, у сфері масової культури і просвітництва.

О. К.: Водночас особливості сучасної медіакультури суттєво збільшили можливості її впливу на вибір певної моделі реальності — як політичної, так і соціокультурної. Від того, як функціонує система інформації, багато в чому залежать взаємовідносини влади і суспільства, правлячих еліт і масової свідомості. До того ж, унаслідок слабкості масово-комунікаційного ресурсу, недостатньої кількості конкурентоспроможної інформаційної продукції, ми змушені поширювати, тобто споживати те, що нам пропонують росіяни чи американці, та ще й — далеко не кращі її зразки. І з цієї точки зору, журналістика, мас-медійний потенціал набувають справді стратегічного значення в розвитку українського суспільства.

В. Р.: Справа в тому, що в нас журналістика ніколи не була четвертою владою, вона була засобом

у руках інших. Кращі моделі журналістики, які працюють у сучасних демократичних суспільствах, якраз і передбачають здатність виконувати нею владну функцію в суспільній системі стосовно формування інформаційного простору. І принциповим питанням тут є зміна розуміння журналіста не просто як професійного автора, а як фахівця сфери професійного масового спілкування. Спілкування, як середовище, що опосередковує різні впливи, раптом саме по собі стає середовищем, сферою впливу і перетворюється в інститут соціального управління (комунікативну діяльність), де певні

масова культура в умовах глобалізації, окрім позитивного, несе й чимало негативного. У журналістиці є таке поняття — патогенний текст (патос — у перекладі з грецької означає “страждання”) — текст, що створює страждання. Насильство, фільми жаків, смакування сексуальними сценами, героїзація злочинців, — все це звичні атрибути багатьох текстів масової культури, які пропонує наше телебачення.

Екологічного захисту потребує також український мовно-культурний простір. Взяти хоча б звуковий ефір, зокрема частку українського репертуару та української

громадських організацій впливати на ці процеси, створювати свої масові зразки національної культури, врешті, мати власні канали і власні передачі на радіо й телебаченні...

О. К.: Не менш важливе значення в мас-медійному дискурсі масової культури має позиція журналіста, його світогляд, зрештою, фахова підготовка. Йдеться і про компетентність, і про моральні якості. Як керівник Інституту журналістики, скажіть, будь ласка, які можливості в цьому плані має наша система підготовки журналістів?

В. Р.: Журналістська освіта така ж соціально детермінована, як і

товка та спеціалізація, поєднання національних традицій української журналістики з кращими модерними концепціями і моделями світової.

О. К.: Хочу звернути увагу на те, що нині, як кажуть, у фаворі політична журналістика. Надто неусталене, несформоване політично як нація наше суспільство. Однак воно потребує звертання до джерела культури й духовності. Ви помітили, що українці після чергової хвилі захоплення зарубіжними зразками масової культури знову тягнуться до рідного коріння. Поступово знову настають сприятливі часи для просвітництва, популяризації української науки, освіти і мистецтва...

В. Р.: Безумовно, такі тенденції є. Не можна сказати, що маємо мало культурно-розважальних зразків на ринку масової культури. Взяти хоча б періодику. Десятки кольорових, добре оформлених журналів, які пропагують естетику і стиль сучасного життя. Це теж потрібно, особливо для молоді. Та, на жаль, маємо кйтч, у гіршому розумінні цього слова. Невибачливі, а точніше, примітивні за змістом видання, вже не кажучи про мову (в основному — російська). І це, на мій погляд, вимагає більшої уваги до підготовки журналістів, які могли б спеціалізуватися у культурно-просвітницькій сфері масової комунікації. Насамперед, виховання доброго смаку, вміння не тільки цікаво й доступно розповісти про культурне явище, а й показати і ненав'язливо пояснити естетичну сутність класичних або модерних елітних зразків мистецтва.

О. К.: Йдеться також і про майстерність популяризації науки, освіти, християнства, історичних знань... Чимало корисного в цьому плані робить Товариство “Просвіта”, низка інших громадських організацій. Досить сказати, що телекомпанія Товариства протягом останніх років випустила близько десятка документальних телефільмів, на каналах Національного радіо й телебачення “Просвіта” постійно веде щотижневі культурологічні та мовно-просвітницькі передачі. Але то, як кажуть, крапля в морі. Обіцянки ж запровадження культурно-освітнього цілодобового телеканалу нині вже сприймається як щось віртуальне і нездійсненне. Національна просвітницька преса, радіо й телебачення нині потребують нашої негайної підтримки — державної і громадської.

ЕКОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ

Яка нині роль української журналістики в культурно-просвітницькій діяльності? Яким чином надати пріоритет висвітленню проблем української національної культури, поліпшити популяризацію її здобутків? Як могли б нині співпрацювати журналісти і діячі “Просвіти”, аби розширити спектр можливостей культурно-просвітницької діяльності, сприяти піднесенню духовності народу, нації- і державотворчим процесам?

Про ці актуальні питання ведуть діалог доктор історичних наук, професор Олександр КОНОВЕЦЬ і директор Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, професор Володимир РІЗУН.

люди виконують владну роль, пов'язану з інформуванням у системі суспільної діяльності. Причому засоби масової інформації, забезпечуючи свободу вибору, мають створювати варіативність соціуму, тобто співіснування різних ідей, позицій, поглядів.

О. К.: Володимире Володимировичу, Ви ведете на Першому каналі Національного радіо цікаву передачу “Право на вибір”. Ті, кого Ви запрошуєте до діалогу, демонструють не лише свободу вибору, а й моральну відповідальність за те, що виноситься на суд масової аудиторії, зокрема в царині культури. Саме таких просвітницьких передач не вистачає в нашому ефірі.

В. Р.: Олександр Федоровичу, Ви слушно підмітили важливість співвіднесення в масовій комунікації поняття вільного вибору й відповідальності за вибір. Адже свобода і розкутість — це не вседозволеність, а моральний імператив, поняття творче, духовне. У нашому Інституті ця ідея стала провідною у вихованні майбутніх журналістів.

О. К.: Це справді важливо, бо

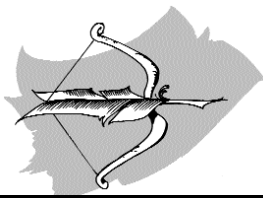
мови на каналах недержавних радіостанцій (ФМ): “Гала-радіо” — 5 %, 20 %; Радіо “Довіра” — 5 %, 0 %; “Русское радио” — 0 %, 0 %; “Наше радіо” — 5 %, 10 %; “Європа Плюс” — 0 %, 0 %; “Радіо ЮТАР” — 5 %, 0 %; “Супер-Нова” — 5 %, 0 %; “Хіт-ФМ” — 0 %, 0 %... І цей перелік можна продовжити. Не краща ситуація і на телебаченні. Складається таке враження, що журналісти, сановники від культури змирилися з цим становищем, а наша система ЗМІ потрапила в повну залежність від долара чи російського рубля. Нездатність протистояти низькопробним фільмам і рекламі, які заповнили наші екрани, керівники національного телебачення дуже часто пояснюють діями законів ринку і потребами фінансового виживання в умовах конкуренції.

В. Р.: Вестернізація і зросійщення нашої масової культури, її надмірна заангажованість на комерцію — біда нашого телебачення.

Тут, мабуть, треба вести мову про розвиток сфери громадського радіомовлення і телебачення. Йдеться також і про розширення можливостей “Просвіти”, інших

сама журналістика. Ще не так давно демократичні принципи західної, зокрема американської, журналістики, довірливо бралися на озброєння українськими журналістами, а відступи від тих принципів розглядалися як недоліки молоді демократії. Війна в Іраку стала лакмусовим папірцем на стійкість та істинність тих принципів. Незалежність ЗМІ виявилася не абсолютною, а відносною категорією. Сьогодні в Україні офіційно зареєстровано близько 16 тисяч ЗМІ, для яких готує фахівців-журналістів 21 навчальний заклад, де традиційно виступають лідерами дві найстаріші школи — київська і львівська.

Інститут журналістики не самотній, а існує в системі світових журналістських шкіл, яких сьогодні, скажімо, у Європі налічується близько 150. У цих умовах Інститут журналістики модернізує свої програми підготовки фахівців, активно проводить політику інтеграції у світову систему журналістських шкіл. Наша освітня ідеологія — це фундаментальна класична університетська освіта плюс добротна практична підго-

СЛІДАМИ НАШИХ
ВИСТУПІВ

Закінчення. Початок на с.

ПЛАЧ № 36

ки Василем Кременем, зате опираючись на підтримку донецького міського голови О. Лук'янченка та голови Донецької облдержадміністрації А. Близнюка. Цікаво, що нинішній, 2004, рік у Донецьку оголошено роком духовності, і саме ці панове дотичні до його успішного проведення. Либонь, не самі лише пальми Мерцалова мають стати мітками на шляху "року духовності" — в усі часи духовність пов'язували з розвитком шкільництва, і за їхнього сприяння школа № 36 могла б утвердитися як повноцінна українська, набрала б 450 учнів і добре б прислужилася дітям, що мешкають у селищі Червоний Орач (нині — Красний Пахарь).

36-та школа ще не померла. Згідно з рішенням сесії міськради (пункт 5), від 4.09.03 така ситуація передбачалася: "Отделу культуры городского совета (Юренко Н. В.) представить общеобразовательной школе I—III ступеней № 45 часть помещений в здании бывшей общеобразовательной школы I—III ступеней № 36 для организации обучения учащихся, которые ранее обучались в бывшей общеобразовательной школе I—II ступеней № 36, но до настоящего времени их родители не воспользовались правом, предоставленным п. 2 настоящего решения". "Пунктом 2 переводились классы с школы № 36 у школу № 45. Далі, — розповідає Марія Олійник, — влада "працювала" з батьками і на сьогоднішній день у приміщенні колишньої школи № 36, навчаються 4 дитини (Кондраков, Кондракова, Сафонова і Хачатуров) у трьох різних класах, які числяться класами школи № 45 з російською мовою навчання. До них щодня приїжджають зі школи № 45 вчителі більше вчителів і проводять уроки. Батьки цих дітей не працюють і примуси-

ти їх забрати дітей зі школи за допомогою погроз чиновники не змогли.

Позиція "четвірки не поступливих": Марії Олійник — заступника Донецької обласної організації ВУТ "Просвіта", Олени Наумової — помічника-консультанта народного депутата К. Ситника, Євгенії Ратнікової — голови Донецької обласної організації Всеукраїнського комітету оборони прав людини, Людмили Кондракової — голови батьківського комітету школи, безперечно, влаштовує далеко не всіх. Ось, скажімо, лист від учителя Олексія Васильовича Короткого — голови ради голів профспілкових комітетів працівників освіти Ленінського району м. Донецьк, — який вважає дії Марії Олійник "протиправними та антипедагогічними", та ще й "антидержавницькими".

Ось розлога цитата з листа пана Короткого, вчителя ЗОШ I—III ступенів № 31, як він пише, з українською мовою навчання:

"Так задля чого ж було витрачено стільки зусиль, мабуть, не тільки моральних, панею Олійник від імені Товариства "Просвіта"?

Зберегти "українську школу" I—II ступенів № 36? Так у нас в Україні всі школи українські, а статусу школи з українською мовою навчання цієї заклад ніколи не мав.

Зберегти навчальний заклад № 36? Заклад, який втратив авторитет серед навчальних закладів, серед населення і замість 420 учнів, за проектною потужністю, мав усього 104 учні, яких утримували високими оцінками при низьких знаннях та ще й вдавалися до банальних приписок кількості учнів, чим зараз займається слідство? А скільки учнів буде в цій школі через декілька років? Як би ми не хотіли, але кількість учнів буде зменшуватися до 2008 року. І це наша загальна біда.

Тоді чому ж при такому фінансуванні, що виділяється державою, в класах інших шкіл має бути по 30 учнів, щоб компенсувати утримання класів школи № 36 по 10 учнів?

Надати школі № 36 статус навчального закладу I—III ступенів з українською мовою навчання? А через два-три роки школа залишиться без учнів та вчителів, бо більшість із них — люди похилого віку, дай їм Боже здоров'я. То чим же ми дискредитуємо саму ідею національного відродження, бо що ж ми відроджуємо?

Зараз у районі дві загальноосвітні школи I—III ступенів та одна гімназія мають статус україномовних навчальних закладів, що складає 21 % всіх шкіл. На період до 2008 року планується надати статус україномовних навчальних закладів ще трьом школам та одному ліцею — тобто 50 % шкіл. За даними Всеукраїнського перепису, в Донецьку проживає 46,5 % українців та 48,1 % росіян. Усі ми — громадяни України, і всі ми повинні жити у єдності та злагоді. Але вчинки пані Олійник ведуть до розбрату. Кому ж це потрібно?"

Цікаво, скільки листів написав учитель Короткий, скажімо, в газету "Салон донна і баса", де регулярно друкується ось такі повідомлення:

"Міністерство освіти планує ввести навчання на українському мові всіх учнівських закладів Донецької області. Такое заявление сделал на прес-конференции в Киеве министр образования и науки Василий Кремень. Очевидно, следующим будет Крым.

Кремень заявил, что к реализации программы должны психологически и профессионально подготовиться и

На Різдво — до Львова!

учителя, и ученики с родителями, и общественность.

Общественность же воспринимает идеи министерства неоднозначно. Так, председатель Славянской партии Александр Базилук, комментируя заявление Кременя, отметил, что обучение на том или ином языке должно быть делом исключительно добровольным. "Это настоящий языковой терроризм, — сказал он. — Действия министерства противоречат и Конституции, и законодательству Украины, и Европейской хартии региональных языков. Я думаю, что министр образования взорвал на себе украинизаторский пояс шахиды не по своей вине. Его программу продиктовали политические силы, заинтересованные в том, чтобы осложнить взаимоотношения между Украиной и Россией, сорвать соглашения по Единому экономическому пространству, расколоть украинское общество на почве языка, а также поставить в нелепое положение перед избирателями действующего премьера — одного из наиболее перспективных кандидатов на президентских выборах в 2004 году.

А вообще, правильно говорят в Донецке: "Пока бандаеры у власти, ничего хорошего на Украине не будет!"

"САЛОН донна и баса", № 75 (947), 30.09.2003 г. То чий дії "протиправ-

ні", "антидержавні"? Марії Олійник?!

Нині Марія Олійник та її однодумці готують справу школи № 36 до Верховного Суду України. Можливо, що саме цей суд оборонить конституційне право українських дітей вчитися рідною мовою в рідній державі, а донецька влада, на їхнєнню таким рішенням, у рік духовності допоможе школі № 36 I—II ступенів, яка протягом останніх семи років сім разів закривалася, а протягом останніх 3-х років цій школі було заборонено відкривати перші класи, на чій — батьків та адміністрації — звернення про надання статусу української влади відмовляла, піднятися із небуття. Заради тої ж духовності. Та й гостям буде що показати — адже не деінде, а в Донецьку відбувається наступний з'їзд Світового Конгресу українців.

* * *

Скільки споневажень, скільки принижень витримали українці на своїй землі, скільки плачів чула ця земля. Але "Плач № 36" буде не нашим. Я в це твердо вірю. І пропоную всім просвітянам активно обстоювати школу № 36 у Донецьку, де вчаться четверо мужніх маленьких українців.

• Любов ГОЛУТА

СВІДЧЕННЯ ОЧЕВИДЦЯ

З 4 по 29 грудня 2003 року в Апеляційному суді Донецької області розглядалася скарга Донецької обласної організації Всеукраїнського Комітету оборони прав людини (ДОО ВКОПЛ) на неправомірні дії органів місцевого самоврядування — Донецької міської ради та Ленінської районної в м. Донецьк ради щодо ліквідації школи I—II ст. № 36 з українською мовою навчання в м. Донецьк.

Судова колегія в складі головуючого — судді Пономарьової та членів-суддів Маширо (доповідач) і Ювченко — прийняла ухвалу про часткове задоволення скарги, відкинувши рішення Ворошиловського місцевого суду м. Донецьк від 27 серпня 2003 р. тільки в частині негайного виконання рішення, а ліквідацію школи визнала законною.

Розгляд справи відбувався з повною фіксацією технічними засобами — записом перебігу 7 засідань. Комітет представляли: Євгенія Ратнікова — голова обласної організації; я, Марія Олійник, — заступник голови обласної "Просвіти"; Людмила Кондракова — голова батьківського комітету ліквідованої школи. Протилежну сторону представляли: Володимир Снар — заступник начальника міського управління освіти та член Правління обласної "Просвіти" (!?), Лаврінович — спеціаліст цього управління, Макієнко — юрист міськради та Микола Торчинович — начальник відділу освіти Ленінської районної ради в м. Донецьк.

Складалося враження, що суд поспішав закінчити справу до кінця року. Тому, мабуть, судові засідання затягувалися до 19 години, а остаточно ухвала була оголошена майже о 21 годині 29 грудня.

На відміну від Ворошиловського

МАРІЯ ОЛІЙНИК: «СУД НАМАГАВСЯ ШТУЧНО СФОРМУВАТИ ДОКАЗОВУ БАЗУ ПІД ПОЗИЦІЮ ВІДПОВІДАЧІВ...»

суду, Апеляційний розпочав із того, що прийняв доказові матеріали у заявників, задовольнив клопотання Комітету про допуск до справи прокурора. У справі взяла участь старший прокурор відділу з нагляду за дотриманням прав громадян обласної прокуратури Ольга Селянська. Чомусь відділ із нагляду за дотриманням прав неповнолітніх, начальником якого є Олександр Лівочка, свого представника не прислав.

На перших засіданнях суд справляв враження об'єктивного, приймаючи документи в обох сторін, вислуховуючи пояснення. Але в міру глибшого аналізу обставин справи, коли стала очевидною необґрунтованість позиції відповідача, суд змінив тактику й почав обмежувати права заявників. Суд не дозволяв знайомитися з матеріалами справи, перестав приймати доказові документи, які спростовували інформацію відповідачів, відмовив у витребуванні фінансових документів на підтвердження завищеної вартості утримання одного учня в ліквідованій школі, хоча це було одним із основних мотивів ліквідації школи. Замість цього суд прийняв кольорові діаграми росту витрат Ленінського району м. Донецьк на освіту протягом останніх років.

На нашу думку, суд намагався штучно сформувати доказову базу під позицію відповідачів. Після неодноразових заперечень і скарг заявника на дії головуючого, суд таки

дозволив ознайомитися з матеріалами справи, які були надані протилежною стороною. Але категорично відмовився додати до матеріалів справи копії заяв батьків про бажання навчати своїх дітей українською мовою в усіх класах школи № 36, включаючи і ті два, які залишилися ще російськими, що підтверджувало, що школа ставала українською.

Відмовлено було також у прийнятті таких доказів: 17 заяв у перший клас із українською мовою навчання (2003 р.), що спростовувало твердження відповідачів, що таких бажань було тільки 5. Відмовився суд також додати копії 64 заяв-протестів батьків проти переведу їхніх дітей із школи № 36 в інші школи. Це свідчило, що наказ Ленінського районного відділу освіти суперечить бажанням батьків. Відмовлено навіть у додоченні копій списків учнів, які навчалися в школі № 36 до її ліквідації, щоб приховати кількість дітей, яких позбавлено права навчатися українською мовою. Таке зухвале обмеження конституційного права на надання доказів спонукало заявників на заявлення відводів. Спочатку головуючий — судді Пономарьовій, а потім — із всією складу судової колегії, які, звичайно, були відхилені.

29 грудня суд, який тільки-но розпочав вивчення матеріалів справи, несподівано згорнув судовий процес, обмежившись лишень дослідженнями двох документів спра-

ви, фактично не виконавши певної стадії судового розгляду — вивчення матеріалів справи. Суд також відмовив надати будь-який час для підготовки для дебатів і виніс рішення обмежити час виступу в дебатах заявників до 20 хв. Дебати звелися тільки до виступів представників заявника: Євгенії Ратнікової та мого, бо представники протилежної сторони відмовилися брати участь у трьох останніх засіданнях.

Дивною була позиція прокурора Селянської, яка не знайшла порушення конституційних прав батьків дітей, яких примусово перевели з школи з українською мовою навчання в українські класи школи № 45 з російською мовою навчання, де їх усього 5 %.

А частина дітей змушена була піти в школи з російською мовою навчання.

Що стосується "подарунка" з барського апеляційного плеча про відміну негайного виконання рішення Ворошиловського суду від 28 серпня, то вона звучить цинічно в той час, коли школа вже знищена, педколектив звільнений, діти розігнані по різних школах, майно частково розграбовано, порізано і здано на металолом та макулатуру. В приміщенні школи продовжують навчатися четверо дітей, батьки яких не згодні перевести своїх дітей в інші школи.

м. Донецьк

А

Суспільство громадян, яке поважає власну Конституцію, повинне виробляти власну парадигму в ставленні до мовної політики. Для цього в Україні за нинішніх умов є необхідні правові, політичні, педагогічні, соціальні умови, історичний досвід для розвитку української мови як державної.

Просвітницька думка Європи завжди виходила з того, що рідна мова — це своєрідний засіб бачення світу, а видатний український мовознавець О. Потебня вважав, що мова — це особливий національно-індивідуальний світогляд. Як про велике зло, що твориться у світі, про неможливість навчатися рідною мовою твердив майже сто п'ятдесят років тому К. Ушинський, а Б. Грінченко у своїй праці "На беспросветном пути" писав, що ігнорування рідної мови "затримує природний розвиток дитини, душу її воно не розвиває, а псує". У своїх працях він згадує М. Драгоманова, який писав, що для українців є важким горем відсутність доброї своєї школи, заміна її тою, в якій навчають чужою мовою.

Україна створила чи не найоптимальніші освітньо-культурні умови в Європі і світі для задоволення запитів громадян різних національностей. Тому викликає подив необґрунтована позиція донецької влади щодо дискримінації прав людини і дитини на рівні закриття школи з українською мовою навчання.

Не вдаючись до деталізації ситуації, яка склалася навколо ЗСШ № 36 м. Донецьк, слід зазначити про неправомірність подібних рішень.

По-перше, цим порушуються основні принципи педагогіки — природовідповідність і культуровідповідність.

По-друге, це не відповідає Конституції України, Закону України про освіту, рішенням Конституційного суду 1999 року, правам людини і європейським нормам, урядовій програмі розвитку української мови до 2010 р.

По-третє, для громадянського суспільства українська мова як державна є найбільшою загальнонаціональною і етнокультурною цінністю українського народу і має винятково важливе значення для суспільно-політичного, духовного, інтелектуального розвитку, формування консолідації народу незалежності, для становлення державного мислення єдиної української нації.

Прошу Верховний Суд зважити на висловлену точку зору й дати оцінку прийнятим рішенням згідно українського законодавства.

З повагою —

Георгій ФІЛІПЧУК,
директор "Інституту безпеки суспільства і лю-

ЗЦІЛЮЄ ЛЮДЕЙ І СТАВИТЬ ДІАГНОЗ МЕДИЦИНИ

ЕКСТРИМ ВІД НАРОДЖЕННЯ

Планове виселення людей із Західної України на північ СРСР у повоєнні роки створило Вікторові Гаврилюку екстрим від самого народження. Цей екстрим веде його і по сьогодні, він став іміджем Віктора Михайловича. Адже медики не визнають його і кажуть: ви не мали права, — коли бачать на ногах хворих, відправлених ними ж додому помирати. Невизнаний академік стверджує, що просто допомагає людині задіяти невикористані можливості мозку, і “робить” з інвалідів майстрів і переможців турнірів із бойових мистецтв, спортивної гімнастики... Так, у 2000 році, виступаючи на міжнародному фестивалі “PSIC-НО” (“Душа”) в класі майстрів Ушу, Тай-Цзи, Шаоліня тощо із Оленкою Климчук (інвалід дитинства, — кіфосколіоз спричинив таку деформацію хребта, що жоден диск не знаходиться на своєму місці), вони представляли Українську школу, демонструючи народні (різних країн), класичні й спортивні танці, майстерність у рукопашному бою та спортивній гімнастиці, й... перемогли. “Щоб боротися з хворобою, треба знати, що таке хвороба”, — каже Віктор Гаврилюк. Із цього ми й почали.

— Хвороба людини — це недоліки, прогалини, які проявляються на фізіологічному рівні, коли ми втрачаємо особистість. Усі ліки, все наше здоров’я — це довілля, світ, у якому ми живемо. Знищуючи світ, знищуємо здоров’я. Практично кожного дня наука й медицина відкривають нові й нові захворювання, а потім усе життя з ними борються. Хвороби створюються, придумуються.

— **Діти, з якими Ви працюєте, теж мають якусь недостатність, чи їм придумують хвороби?**

— Перше — це незнання з боку батьків, недостатність знань. Друге — із перших же днів дитину починають лікувати. І вже до 10-ти, до 15-ти років у неї — хронічні захворювання. Цього не варто робити — хіба в дуже рідкісних випадках. Дитина має відчувати певну самодостатність, самостійність, відчувати силу самій боротися з хворобами. Так твориться особистість, імунітет. Адже виживають тільки особистості.

— **Ви ставите діагноз нашої медицини?**

— А навіщо лікувати здорового? Чому наша медицина не хоче зізнатися, що оці вакцини і щеплення пригнічують природний імунітет. Вони роблять їх усім підряд, не визначивши імунного статусу дитини, хоча ця вакцина може бути бививою — для тих, у кого порушений обмін речовин, вірусні захворювання, алергічні, запальні процеси. Їм же головне — постановка про totale щеплення. Вколоти і піти. Але імунітет не розвивається, пригнічується, тобто, кожне наступне покоління стає слабкішим.

Людина — це особистість. У кожного свої потреби. Візьмімо мого сина Давида. Йому шість років, а держави вимагає — не пустили сина до школи, бо не можемо вкрати у нього рік дитинства. Він має дозріти, сформуватися фізично, а держава вимагає — є постановка. Сьогоднішня шкільна програма викликає протест у самих учителів...

— **Ваші екстремальні експедиції та системи оздоровлення якось пов’язані з тим, що Ви народилися в магаданських таборах?**

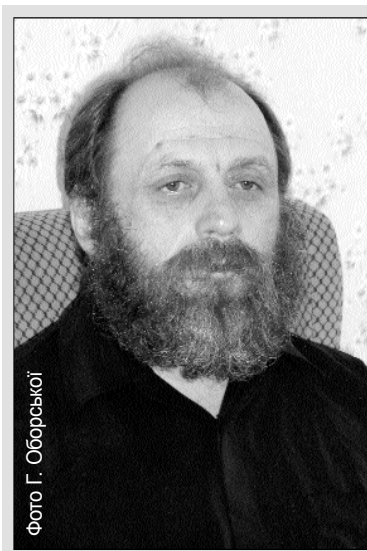

фото Г. Оборської

— Я народився там, де 95—96 дітей зі ста помирало — Нексикан, Сусуманський район Магаданської області. Я вижив завдяки, передусім, загартуванню. Звик до холоду, до голоду, до невивагливості: якусь кістку взяти із землі після собак, по можливості її розжувати або відняти якусь їжу від собак. Навчився добре лазити по деревах, спустошував гнізда, забирав яйця... Системою реабілітації я зайнявся набагато пізніше, але знову ж мені допомогли дікі звірі. Із зацікавлення — чому свійські тварини — у теплі, з доглядом, систематичним харчуванням (включаючи делікатеси, недоступні в природному середовищі), — живуть менше, ніж їхні дікі родичі, чому хворіють більше, а якщо не зробили вчасно щеплення, помирають... Просто вони втратили імунітет, втратили інстинкти, здатність виживати. З часом я спробував відроджувати імунітет, навчився знімати собі болі, заживляти рани.

ВЧИТЬ ЗНИМАТИ БОЛІ, БАЧИТИ І ЛІКУВАТИСЯ МОЗКОМ

— **А в чому секрет?**

— Це може робити кожен. Щоб навчити цього інших, мені потрібно максимум три дні по кілька годин щоденних тренінгів. Людина стає і розслаблюється, звільняє мозок від усіх думок, дає йому можливість упоратися з болем, із хворобою. Людина повинна правильно харчуватися, правильно відпочивати, працювати протягом світлового дня. А в нас чиновник вирішує, коли спати, коли йти на роботу, як харчуватися, як лікуватися. Усім поробилю щеплення від туберкульозу. Сьогодні є загроза епідемії туберкульозу, який нашої медициною не лікується. Люди стали бідно жити, недоїдати... А в нас паличка Коха адаптована, мутувана за допомогою цієї вакцини. Людина потрапляє в лікарню, її лікують ліками, а потім кажуть: рак легень. Хоча цих людей досить легко вилікувати. Я можу нашої медицині показати не менше 100 осіб, яким вона поставила діагноз “рак легень” і мала їх різати, а вони вже живуть по 6—8 років. Вони працюють над собою, і — здорові.

— **Це суто психологічний рівень чи якість харчування, вправи?..**

— На 60 % наше здоров’я залежить від системи харчування. Ще Сократ казав, що найкращі ліки — це продукти харчування. Ми ж, практично, їжею тільки отруємо наш організм. До того ж, нас потроху переводять на генетично модифіковані продукти. М’ясо вже за новими технологіями обробляють антибіотиками, здатни-

Віктор ГАВРИЛЮК народився у магаданських “таборах смерті”, коли понад 90 відсотків народжених там дітей помирали. Вижив, відвойовуючи в собак кістки й спустошуючи пташині гнізда. Сьогодні він академік Міжнародної академії оригінальних ідей, командор екстремальних експедицій, автор і керівник програми реабілітації дітей-інвалідів, засновник центру оригінальних ідей “Великий Волхв”. Стверджує, що з 1994 року йому вдалося (у Миргороді) змінити структуру рідини, створивши “унікальну питну воду”, здатну витиснути з лікувальної системи більшість ліків. Його винаходи — бальзами, ранозаживлюючі емульсії, методики боротьби з “невиліковними” хворобами — випробовувалися трьома екстремальними експедиціями (перша — в 2001 році на 6,7 тисячі км) за участю дітей-інвалідів. І жодна дитина жодного разу не захворіла, хоч окремі з них, як от Яна Штанько, до зустрічі з паном Гаврилюком ходили потроху і лише з допомогою “металевого корсета”... Наша розмова — про людські можливості й перспективу, про “нездорову медицину” і надлюдину, про владу та “банальне” харчування.

ми вивести з ладу всю імунну систему, вбити всю мікрофлору в кишечнику. Але сьогодні харчування для держави й виробників — передусім, бізнес.

— **Коли Ви відчували, що можете лікувати людей?**

— Якщо відверто, то про те, що я колись буду допомагати людям, мені сказала 14-річна дівчинка. Я весь час насміхався з цілителів, але вона мене стримала, сказавши, що “прийде час, і ти робитимеш це”. Так воно і сталося... Довго не звертав уваги на те, що можу без зусиль знімати біль у людей, поклавши руку на вражене місце. Першим із важким захворюванням до мене привезли Ярослава Ганжу з Рівного. Мав цироз печінки, асцит (водянку) і медикаментозну алергію. Будь-які медикаменти викликали в нього алергію. Протримавши в лікарні 4 місяці, його відправили додому помирати. Не знав, чи допоможу, але й не міг відмовити. І вже через тиждень ця людина самостійно ходила. Він живий по сьогоднішній день.

— **Чому саме до Вас звернулися?**

— Це був 1996 рік. Я тоді якраз приїхав у Рівне. Про мене писали як про загадкове явище. Я вчив людей ходити із закритими очима, багатьом незрячим людям я повернув зір.

— **Вони бачать без посередництва очей?**

— Так. Це властивості мозку, яких ми не знаємо і не використовуємо. Ми ж не знаємо, чому наш мозок такий великий, а задіяні всього від 2 до 6 %. Якби ми знали, як задіяти решту, — багато чого б досягнули. Я просто активізую мозок, а людина бачить не очима (це просто “лінзи”), а саме мозком.

— **На скільки відсотків Ви можете активізувати його?**

— У кожної людини свої можливості, але в середньому мозок можна активізувати на 30 %.

— **Які нові можливості має людина від цього?**

— Захищеність, здатність боротися з хворобами, перемагати важкі віруси. Тоді організм може те, чого не можуть жодні ліки, тобто, нормалізувати обмінні процеси, вивести ті ж самі солі (хоча медицина доводить, що остеохондроз — це назавжди). Я за 2—3 дні можу вивести солі повністю. Вважається, що така хвороба, як кіфосколіоз, є невиліковною, але в мене діти з кіфосколіозом IV ступеня стають гімнастами, акробатами, танцюристами, йдуть в екстремальні експедиції, що є проблематичним навіть для спортсменів.

Найближчий наочний приклад відновлення імунітету — це моя дружина Вікторія. Ми з нею випадково познайомилися. Лікарі вже відмовилися її лікувати. В

останній день мого перебування в Голоурові (Бориспільський район) я зустрівся з нею: “Хочеш жити?” — “Хочу!” І забрав із собою. У неї була саркома шкіри і кісток. Ми живемо з нею разом уже 9 років, у нас є синок Давид. Із того часу жодного разу ми не зверталися до лікарів.

Наш син від народження не мав жодного щеплення, його не бачив жоден лікар, має лише одну довідку, що народився в Рівному (дружина туди звернулася за 3 дні до пологів). Давид ходить в усі наші екстремальні експедиції, купатися зимою, ходити роздягнений, і ми йому жодного разу навіть не міряли температури.

— **Ви є такими собі “надлюдьми”?**

— Ні, ми відчуваємо себе просто людьми. Але людина ніколи не має відчувати себе слабкою, безпорадною, бо вона втрачає здатність боротися. Потрібно виховувати людину як борця та особистість.

ІНВАЛІДИ СТАЮТЬ ЧЕМПІОНАМИ

— **Що стало початком експедицій?**

— Я працював у багатьох областях, аж доки мене кожного разу не виживали лікарі. Бо вони ж казали людині: йди додому і вмирай, — а я їй ставив на ноги. Найдовше я мешкав у Житомирській області, де, до речі, маю найбільше прихильників серед лікарів. Близько 1,5 тисячі моїх колишніх пацієнтів створили на Житомирщині “Клуб академіка Гаврилюка”, і ми постійно з ними зустрічаємося. Саме вони мене підштовхнули до експедицій, переконуючи, що нарешті треба чиновникам і Україні показати наші досягнення, повернути до себе увагу. Адже інваліди ставали чемпіонами! Ольга Смирнова з Житомира взагалі не могла ходити, а нині стала гімнасткою, акробаткою, їздила в Італію. Світлану Савицьку в корсеті привіз мені тато. А через два дні вона вже танцювала, ще через півроку стала чемпіонкою області й призеркою чемпіонату України з плавання серед школярів. Оленка Климчук сьогодні закінчує університет, працює, чудова гімнастка, виходить на сцену і неперевершено танцює під незнайому музику.

— **Ви вчите танцювати?**

— Я просто вмикаю музику, а рухи лінують самі собою — пластика, рух, композиція, хореографія.

Цього року на фініші нашої експедиції 12-річний Денис із Москви вийшов на сцену з самурайським мечем і показав блискучу техніку. Мав усього три заняття по 15—20 хвилин під час експедиції.

— **Ви володієте бойовими мистецтвами?**

— Я володію цією Школою.

— **Якою?**

— Будь-якою. Це все в моєму мозку. Я ніколи нікому не демонструю рухів, — учу мозком. Можу працювати з учнем на будь-якій відстані. Уже згаданий Денис живе в Підмосков’ї, і я його треную на відстані. Думка матеріальна і передається на яку завгодно відстань. Головне — вміти зчитувати інформацію.

— **Застосовуєте гіпноз, навіювання?**

— Ні, я чудово ним володію, і знаю його наслідки. Це примітив.

— **Існують ще такі люди, як Ви?**

— Так, але їх мало. Є мої учні, які працюють за кордоном — у Греції, Португалії, Бельгії, Іспанії. Є Закон, який не маємо права переступати. Ми повинні жити в тих умовах, які дає нам Всесвіт, маємо не переробляти їх, а використовувати як допомогу. Кюрі розщепили атом — що маємо з того? Потім з’явилася меліорація, хімдобрива — і що? Ми не маємо води, яку можна пити, не маємо здорового повітря, харчування...

— **Ви ж використовуєте “благодійні заїди” — телевізор, мобільник.**

— Так, хоча міг би обходитися без цього. Маю два мобільних — для тих, хто не може працювати, як я. А от щоб мені спілкуватися із дружиною, щоб знати, де вона і що робить, не потрібна техніка, я бачу все, знаю всі її проблеми. Але є люди, які не можуть так спілкуватися зі мною.

— **Ваші експедиції хтось підтримує?**

— Готуючись до першої, звертався до 150 банків у Києві, до Президента, до політиків, майже до всіх міністерств. Ніхто не зреагував. Майже в останній день ми купили велосипеди. Цікаво, що в перший же день подорожі почався дощ, який не вщухав 27 днів. Із Києва проїхали до Карпат, тоді — в Одесу, і лиш там погода змінилася на страшенну спеку — аж до фінішу. Призововські стегни ми проходили при температурі до 50°C вночі. Жоден член експедиції не захворів, але нас не пускали до Києва пости, бо мав їхати Леонід Кучма. Тому повернули нас із Великої Олександрівки на Бориспіль, там — на Бровари, чекали 4 години супроводу від ДАІ. У 2002 році ми йшли вже на Карпати 1800 км по бездоріжжю з підйомом на Говерлу; у 2003-му пройшли 2700 км.

Єдині, хто нас якось підтримує, — Віктор Ющенко і Головне управління у справах сім’ї та молоді КМДА (Олександр Кулик). До речі, коли свого часу нас із театром дітей-інвалідів переслідували, допоміг саме Ющенко.

Через тиждень “Слово Прогнозу” хочу оголосити конкурс на щорічну експедицію “Говерла—Магадан”, запрошуємо всіх юнаків і дівчат, що відчувають якусь неадаптованість, сумніви у собі, аби вони мали змогу реалізуватися, повірити у себе. Експедиція триватиме з 20 квітня по 20 серпня. Просимо відгукнутися всіх тих, хто пройшов через сталінські табори, близьких і рідних цих людей, розповісти про ці долі. І ми від їх імені вклонимося могилам і місцям заслання. Візьмемо капсули із землею з Говерли, з Чернечої гори, і на всіх місцях загибелі наших земляків залишати мемо ці капсули.

Р. С. Просимо листи щодо експедиції в Магадан надсилати до редакції.

• **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

ПОДІЯ

“Концерти для ангелів” уже стали традицією. Їхня атмосфера — завжди камерна, надивовижу стримана. Ніякого пафосу, урочистих промов і патріотичного биття в груди. Загалом — тиха спокійна музика. Лірична або сумна. Така музика справді знаходить шлях до серця, до потаємних глибин душі. Налаштує на медитативний лад — і не дарма. Адже таким чином можна спробувати дотягнутися до чогось невидимого і, здавалося б, недосяжного, яке насправді зовсім близько — до ангелів. Вони ж завжди поруч...

Зовсім різні за стилістикою і репертуаром виконавці — і гармонійне поєднання їхніх присвят молодим минулому і сьогодення. Кожен зумів сказати щось особисто своє не просто про ту подію та її учасників. Дати свою рефлексію... Несподівано серйозні “Півні” з акустичними піснями і Михайло Барбара в ролі ведучого. Поезії у прозі Сергія Жадана в перерві між виступами. Як завжди із влучним поетичним словом — Едуард Драч, до того ж — ще й із піснею — кобзарською стилізацією. Монументальні “Кому Вниз” — чомусь із коротесеньким виступом. Марія Бурмака — загалом із новими ліричними піснями, сповненими світлого суму. Тарас Петриненко — зі старими творами в новій напів-акустичній обробці. Звучало те, що колись могли б співати ті

НЕДОСПІВАНІ ПІСНІ АНГЕЛІВ

“Крути. Концерт для ангелів” — не просто чергове відзначення трагічної річниці. Це — музичне вшанування тих, кого свого часу покликала Батьківщина і вони віддали їй усе. Усе найдорожче — силу і наснагу, молодість і життя. Триста — проти тисяч. Запекле протистояння неминучому... Поразка на полі бою, та — перемога духу. Пам’ять про нього не вдалося стерти ніяким історичним буревіям. І нині залишається віра в те, що їхній подвиг далекого 29 січня 1918 року був не даремний. Уже кілька років підряд наприкінці першого зимового місяця музика звучить саме для них — героїв Крутів. 27 січня в Театрі оперети пісні для ангелів заспівали Тарас Петриненко і Тетяна Горобець, Едуард Драч, Марія Бурмака, “Мертвий Півень”, “Кому Вниз”.

“Кому вниз”

Тарас Петриненко і Тетяна Горобець

“Мертвий півень”

Марія Бурмака

молоді, якби був мирний час... Могли — і недоспівали. Той час був для зовсім інших пісень. Таких, що викликали найбільшу ненависть загарбників. Коли за “Ще не вмерла Україна...” — куля. А лірику — можна надолужити потім. Хоча б і через багато десятиліть...

“Щаслива та нація, що має своїх триста спартанців”, — сказав на концерті Едуард Драч. З цим важко не погодитися. Щаслива, а чи ж горда? Від того, що нація колись уміла опиратися — навіть у безнадійній ситуації. Уміла зберегти величезне бажання свободи. Незважаючи на терор і розстріли всіх, хто має “підозріле” українське прізвище. А нині ще багато залишилося носіїв таких “підозрілих” прізвищ...

Таких багато, тільки от чи залишилася здатність до непокори... Адже експансія не припинилася. Стала лишень прихованішою і хитрішою. Проникає в усі шпарини, витравлюючи культуру, духовність, свідомість... Поки схаменемося... Чи не маємо чого протиставити? А може, не вистачає духу... Але ж скільки ангелів тепер дивиться на нас...

• Катерина ТАРЧЕВСЬКА
Фоторепортаж
Ганни ОБОРСЬКОЇ

НАШІ ЗА КОРДОНОМ

Культовий Володимир Володимирович початку минулого століття, пам’ятається, писав: “А що ми знаємо про лице України? Знань вантаж у росіянина худий — тим, хто поруч, пошани мало. Знають от український борщ, знають українське сало. І з культури познімали пінку: крім двох прославлених Тарасів — Бульби і відомого Шевченка, — нічого не вичапили, скільки не намагалися”.

Що тут скажеш — щира поезія, нехай навіть публіцистична, ніколи не старіє. Хіба що ім’я “відомого Шевченка” для росіян змінилося: нині це вже не Тарас, а Андрій. Серед “новинок” також ненависне московським фанам київське “Динамо” та “хохли”-будівельники (практично, офіційна назва цього виду “остарбайтерів”). От на такому приблизно інформаційному тлі проходить нині 350-річчя Переяславської ради, що поклати початок об’єднанню Росії й України. Заповнити пробіл у знаннях міг би Державний історичний музей країни, який ще на початку січня відкрив спецекспозицію “Переяславська рада”. От тільки анонс виставки, що пройшов у ЗМІ й інформгентствах, насторожує. Виявля-

КРИСЛАТА «ХОХЛОМА»

ється, вона присвячена “350-річчю входження Лівобережної України до складу Російської держави”. Рівноправне об’єднання когось із кимось чи входження когось кудись — як говориться, відчуйте різницю.

На тім же рівні політичної культури і взаємоповаги були витримані й великі сюжети в тижневих інформаційних програмах провідних телеканалів. Усі відстежити не вдалося, але того, що побачив на офіційному “Першому каналі” й на “опозиційному” НТВ, цілком вистачило. Обов’язковими елементами сюжетів були: борщ, сало (дивися вище), дурнуватий націоналіст-самостійник у хutorянській вишиванці і, на протилежному боці, — переважна більшість народу, яка міркує про те, що дружити потрібно не з Америкою, а з Росією. А ще краще — з нею об’єднатися (з Росією, зрозуміло, а не з Америкою). Нічого розумного й симпатичного, але не зв’язаного з Росією, автори сюжетів в Україні не знайшли. І правильно: що таке хохли без Росії?..

У колишні радянські часи дружба і вза-

ємна повага між народами нав’язувалися зверху. Тобто, говорячи сьогоdnішньою мовою, виходить, що тоталітарне радянське керівництво стояло біля витоків модної нині на Заході політкоректності. Тепер же, у часи всеперемагаючого ТВ-піару, з політкоректністю (в тому числі й радянського типу) в нас стало якось важкувато.

Боляче, коли тебе кривдять. Але коли тебе кривдять, просто не помічаючи, думаючи, що хвалять, — образливо вдвічі. Саме тому я, українець із російським прізвищем і російським паспортом, не хочу, щоб Росія й Україна були навіки разом. Давайте дружити родинами, домами, областями, “водками”-горілками. Але кордон нехай залишиться. Так, про всяк випадок. Щоб була земля, де на звичне для багатьох слово “хохол” реакція може бути приблизно такою ж, як в Ізраїлі на слово “жид”, а в Гарлемі на слово “ніггер”.

Такі от святкові нотатки до ювілею.

• Олег КУДРИН,
Росія

РЕФЛЕКСІЇ

КРУТИ — 86 РОКІВ ПОТОМУ...

Зима 1918 року. Залізнична станція “Крути” ще за дві версти. Студенти-ліцеїсти, курсанти військових училищ. Ці українці-патріоти прибули з Києва, щоб зупинити наступ російських військових частин під командуванням Муравйова. Як тримати зброю, їм показали лише перед виїздом. Молоді, безвусі — вони одразу ж починають розбирати залізничну колію та будувати укріплення, щоб не пустити ворога до столиці незалежної України. У їхніх очах горить любов до Батьківщини, любов, що здатна на все на світі, любов, заради якої не страшно й голови покласти в нерівному бою.

Їх було лише 300, ворогів — 20000... Любов тримала їх кілька діб, але не втримала. Юні українські лицарі до одного були вибиті москалями. Варвари приколювали хлопчаків багнетами до залізничних вагонів і шматували на частини... 30 тіл згодом відвезли до Києва і поховали на Аскольдовій могилі. Інші — неможливо було ані впізнати, ані зібрати накупі. Рештки звезли в одну могилу і насипали над нею курган, що й досі височить поряд із залізничною колією...

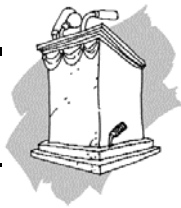
Укотре історія повторювалася. У 1240 році давньоруські князьки не знайшли згоди між собою, і могутній Київ був спалений татаро-монголами, які перетворили Україну на кілька століть у пустку. Згодом козацька старшина не зрозуміла намірів свого гетьмана Івана Мазепи і зрадила його, поховавши надію на самостійність України. І в 1918 році, коли отамани ніяк не могли поділити між собою владу, коли, об’єднавшись, вони могли б не тільки захистити Україну, а, напевно, й захопити Росію — східні сусіди знову скористалися ситуацією...

86 років потому... Чи не є ми свідками чергового витка спіралі? Маючи незалежність, ми, українці, знову й знову сварилися між собою. Поки в Києві тривають міжусобні політичні війни, наш північно-східний сусід поволи захоплює Україну. Спочатку — книжковий ринок, потім — засоби масової інформації, на черзі — економіка (в Єдиному Економічному Просторі) і... земля. І знову українців буде обробляти чужа земля, в якій поховані його пращури й біdkатиметься на своє погане життя... Невже це станеться?

29 січня 2004 року. До залізничної станції “Крути” ще за два кілометри. Могила з хрестом поряд із залізничною колією, і багатолюдний мітинг. Не один десяток автобусів з усіх куточків України і кілька тисяч молодих людей, які приїхали вклонитися героям Крутів. Ось воно, це місце — і ось ті, хто сьогодні теж готовий стати на захист своєї неньки-України. “Молода Просвіта”, “Молодий Рух”, “Пласт”, “СУМ в Україні”, “МНК”, “Студентське братство”, багато-багато інших. Усі — зі своїми прапорами і з прапорами блоку “Наша Україна”. Разом із ними — й політичні лідери (ну як же без них!). У молодих очах — надія на завтрашній день, віра в Україну українську, в державу, за яку поклали голови 86 років тому такі ж, як вони зараз, студенти.

Той, хто забуває уроки історії, приречений їх повторювати. Урок Крутів ми нібито пам’ятаємо, а чи пам’ятають його державні мужі? Коли станеться так, що державу не буде кому боронити, коли державу цю наша влада остаточно продасть, хто стане її захищати? Ми — українська молодь. Ми — не ваше майбутнє, ми — ваше сьогодення.

• Євген БУКЕТ,
голова Київського обласного осередку “Молодої Просвіти”

ДВІ СЕСІЇ І ОДНА РЕФОРМА

Нове слово вітчизняного парламентаризму — одного й того ж дня відкрилися позачергова і чергова сесії парламенту. Нове в парламентській арифметиці — якщо кажуть про опозиційну трійку, то мають на увазі двох. Нарешті новий володар “золотої акції” — лідер СПУ О. Мороз перехопив ініціативу в комуніста П. Симоненка.

Відкриття парламентського сезону було багатим на спецефекти — жива стіна з соціал-демократів навколо В. Литвина, з депутатського натовпу біля трибуни в нього летіли то папери, то щось схоже на розхристаний букет, хтось намагався влаштувати спікеру водні процедури — за якісь півметра від нього розбризкали мінералку. Спікер нервово оголосив відкриття позачергової сесії, зазвучав гімн України. Так починалася зовсім не чергова п'ята сесія Верховної Ради четвертого скликання, а позачергова — на її проведенні, за словами В. Литвина, налягали 150 депутатів. Сесія тут же проголосувала 305-ма голосами все ж таки всенародні президентські вибори. Під акомпанемент скандованого “ганьба!” спікер оголосив перерву до наступної сесії — цього разу чергової — принагідно поскаржившись у мікрофон на

анонімне “звіряче обличчя”.

— Я не знаю, що саме проголосували, — зізнався, вийшовши з залу, депутат Іван Заєць (“Наша Україна”). — Голосування відбулося раніше, ніж нам роздали постанову, яка голосувалася. Нею не можна відмінити законопроект більшості, надісланий до Конституційного суду. Більшість продовжує порушувати Конституцію, зараз відбувається державний переворот.

Лідер фракції Віктор Ющенко був не менш категоричним:

— Сьогоднішнім голосуванням намагалися легалізувати протизаконне голосування 24 грудня — під час

позачергової сесії. Хоч насправді сьогодні починається чергова сесія — відповідно до чинного законодавства. Більшість просто хоче передати великі повноваження Президенту прем'єр-міністру. Коли писалася Конституція, її ключовим задумом було ось що: зміни до Основного Закону повинні відбуватися в такому проміжку часу, щоб не допустити голосування щоденного. А через механізм позачергової сесії Конституцію можна змінити за три дні. Замість того, щоб вибрати легітимну дорогу виходу з кризи, 24 грудня знову обирається протизаконний шлях. Це робиться задля єдиної солодкої фрази — мовляв, на вимогу

опозиції скасували статтю 103 (про вибори Президента в парламенті — *ред.*). Хоч ми вимагаємо скасувати будь-який нелегітимний процес у парламенті — це головне. Гавриш зараз скаже, що більшість пішла нам на поступки, але наступний його законопроект за номером 4080 — про продовження повноважень парламенту. Все це може призвести до громадянського протистояння.

Серед тих, хто зараз із більшістю, вслід за комуністами — соціалісти. Саме їхні 20 голосів опинилися серед відомих 305. Виходить, опозиційна трійка — це вже історія?

— Коли вчора Мороз пішов на консультації до

ПАРЛАМЕНТ

Медведчука, це була ганьба, — обурювався Віктор Ющенко. — У нас була трійка, це було понад усе. А тепер так звані соціалістичні опозиціонери голосують за реформу Медведчука. Це після того, як два роки носилися з акцією “Повстань, Україно!” Хоч повставати й не зраджувати Україні потрібно саме сьогодні.

— Ми виходили з того, що зміни до Конституції треба проголосувати на нинішній сесії, — виправдовувався Олександр Олександрович. — Логічно це зробити тільки до виборів Президента. Бо я ще не чув, щоб Президент, ідучи на вибори з великими повноваженнями, після виборів від них відмовився.

Втім, чи будуть вибори і коли — це теж наразі нез'ясоване питання. Не в останню чергу і завдяки тому, що повноваження сьогоднішньої Центральної виборчої комісії закінчуються, а новим головою ЦВК Президент хоче бачити керівника Вищої ради юстиції С. Ківалова, який свого часу розробляв закон про гарантії для Глави держави. Обирати голову ЦВК пропонується Верховній Раді, читай — більшості. В середині опозиції тим часом переконані — за головування С. Ківалова будь-який результат виборів буде на користь Президента.

● Людмила ПУСТЕЛЬНИК

БЕЗ КОМЕНТАРІВ

зицію шукати там іншу дійну корову! А де ж ваші принципи?

Про “хочу” і “можу”:

— У наш час приховати щось від Глави держави можна тільки у тому разі, якщо він сам хоче, щоб від нього щось приховали.

Про життя на Марсі:

— Це, напевно, трошки із серії фантастики, але я думаю про космічне майбутнє України. Я не маю права про це не думати. Сьогодні вже реально говорять про програми поселень на Місяці, потім — на Марсі. Я мрію, щоб у цій справі не обійшлося без України. Українці просто зобов'язані, повинні полетіти на Місяць! Щоправда, не всі. Хтось повинен залишитися... і для польоти на Марс.

Про любов до ближніх:

Ця фраза, напевно, усім відома: “Чутки щодо моєї смерті є дуже перебільшеними”.

Що я відчув? Може, я не зовсім коректно скажу, але, я думаю, потрібно: Ви були коли-небудь у старому, занедбаному свинарнику? Я був. У наших селах вони стають дедалі кращі. Є просто чудові, сучасні. І не тільки приватні, а й фермерські, і колективні. У них уже не задихається. А я знову неначе опинився в тому запущеному, затхлому свинарнику. Смороді і бруд. Перше, що я подумав: я ще проведу в останній раз цю чутку з цього свинарника...

Напевно, я сказав не зовсім вдало, навіть невдало. Адже Христос учить: любіть і ворогів ваших.

(Стилістику й орфографію оригіналу збережено. Друкується за версією офіційного сайту Президента www.president.gov.ua)

Фото Ганни Оборської

ЛЕОНІД КУЧМА. ВИБРАНЕ

Фрагменти інтерв'ю Президента програмі “Епіцентр”.

Про потойбічне:

— Справді, рішення Конституційного Суду дозволяє мені висувати свою кандидатуру на виборах цього року. Але все ж таки останнє слово залишається, зрозуміло, за мною. А я свою позицію вже викладав, і не раз! Можливо, хтось очікує, що я оголошу престолонаступника. Але Україна — не Росія. Царів у нас ніколи не було. Були гетьмани. А вони, усі знають добре, обиралися. Так що, хлопці, змагайтеся!

Знаю, дехто з політиків полюбляє повторювати, що мені не вірить. Деяким із них можу відповісти взаємністю. Не виключаю, що не повірять і цього разу. Нещодавно Віктор Ющенко таке розповідав, що мені навіть соромно за нього стало. Він уже своїм очам не вірить — “духом” мене оголосив. Та хіба, коли ми з ним зустрічалися, розмовляли днями, я кризь стіни проходив?

Але все це — проблеми тих людей, які створюють собі перешкоди, щоб потім їх героїчно долати. Ось переконали себе, що Кучма буде кандидатом, і воюють із привидами.

Про художню самодіяльність:

— Проте в мене складається враження, що керівники опозиції вважають: якщо їхня партія не при владі, то вона і не партія зовсім, а “ансамбль песни и пляски”, якщо російською мовою говорити. У нас, на жаль, не вистачає культури

політичної боротьби, й опозиція інколи сповідує відомий принцип: чим гірше — тим краще. І таким чином дискредитує не тільки себе, але й державу в цілому.

А все тому, що лідери опозиції не хочуть зрозуміти простої істи-

они були при владі. Усі вони приклалися до становлення того, що тепер самі ж називають “злочинним режимом”. Усі користувалися благами. Урешті, усі непогано нажилися, якщо називати речі своїми іменами. А із влади біль-

Малюнок Олега Дергачова

ни: опозиція — це меншість, і як така, не може диктувати свої рішення більшості.

Про шкідливість штучного могола:

— Часто в лідерів опозиції відчувається особиста образа. Але всі

СУСІДИ

НАШІ ВИБОРИ ПОЛЬСЬКІЙ КУЛЬТУРИ НЕ ЗАВАДЯТЬ

Рік Польщі обіцяє Україні пам'ятник Оліушу Словацькому в Києві, численні мистецькі імпрези і реституцію (повернення) культурних цінностей одне одному. Планами на рік ділилися посол Польщі Марек Зюлковський, польський міністр культури Вальдемар Домбровський та його український колега Олександр Богущкий.

Пам'ятник славетному польському поетові постане біля костелу св. Олександра в Києві й споруджуватиметься коштом польської сторони. Цього ж року планується і довгоочікуване відкриття музею Словацького в Кременці на Тернопільщині. У Варшаві тим часом минулого року встановили монумент Т. Г. Шевченку, всі витрати фінансував Київ.

Не такими райдужними видаються справи сьогоднішні. Зокрема римо-католицькій громаді ніяк не передадуть у власність костел св. Миколая. Міністр Богущкий каже, що як тільки знайдуть приміщення для Будинку органної музики, який теж розташовано в костелі, храм парафіянам одразу ж віддадуть. Такі заяви парафіяни чули вже не раз, а обіцянки звучали й на вищих рівнях — свого часу повернути костел мирянам присягався Папі Римському Президент Кучма. Може, хоч у рік Польщі слова буде дотримано?

Спроби журналістів провести паралелі між роком Польщі та роком виборів в Україні успіху не мали.

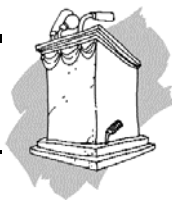
— Культура — понад політикою, — відрізав В. Домбровський. — Політика живе день, тиждень чи місяць, а культура — вічна. Що може мати спільного з виборами концерт митців?

Єдиною стосовною до політичних реалій акцією в рамках року Польщі буде виставка карикатур Анджея Млечка. А про багатство дохристиянської духовності нагадає виставка малярства Єжи Ново-сіцького.

Крім неї, українських шанувальників чекають численні музичні вечори, театральні вистави, зустрічі з кіномитцями нової генерації. Старшу представлять фільмами Ю. Махульського, що його “Ва-банк”, “Дежавю” та “Нових амазонок” в Україні добре знають. До слова — актор Цезарій Пазура, виконавець головних ролей у Махульського, одружений із киянкою.

Реституція цінностей, як пообіцяли обидва міністри, відбуватиметься під наглядом експертів. Список предметів, які польська сторона хотіла б повернути своїм музеям, “дуже довгий” — каже В. Домбровський. О. Богущкий натомість повідомляє, що “кожна з позицій потребує доопрацювання, але все відбуватиметься згідно з міжнародними юридичними нормами”.

● Л. П.

Для цього була потрібна згода 2/3 делегатів. Після істеричного виступу комуніста Петра Симоненка — мовляв, обговоренням згаданого питання члени ПАРЄ «підтримують праві екстремістські сили в Україні», «за» проголосувало ще більше депутатів. Як сказав член моніторингового комітету, угорський депутат Матіас Ерші (член парламенту з 1990 року, був політичним секретарем угорського МЗС, входить до правлячої соціалістичної коаліції): «Якщо Петро Симоненко відмовляється від обговорення проблеми конституційної кризи в Україні, це означає, що проблема справді існує».

Моніторинговий Комітет виробив проект резолюції, яка складається з 19 пунктів. Захисники української влади (серед них — міністр закордонних справ, два його заступники, речник МЗС, віце-спікер А. Мартинюк та представник Президента в парламенті В. Задорожний) внесли 30 поправок, вимагаючи від Ради Європи вітати всі ті неподобства, що відбувалися в парламенті наприкінці грудня. Але в Страсбурзі поправки відхилили.

Під час дебатов П. Симоненко добалакався до того, що «Наша Україна», Ющенко — це націоналісти, які вітали Гітлера та розстрілювали євреїв у Бабиному Яру». У відповідь доповідач і водночас віце-президент ПАРЄ Северінсен заявила, що цими словами Симоненко підтвердив справжню мету політреформи — «не допустити президентства Ющенка». Після тригодинного обговорення ПАРЄ прийняла жорстку резолюцію щодо політичної кризи в Україні. «За» проголосувало 46 депутатів, «проти» — 13, утрималося — 4 (швидше за все, це були українські «більшовики» та російська делегація).

ПАРЄ вважає, що голосування в парламенті 24 грудня за внесення змін до Конституції «порушують зобов'язання України відповідно до ст. 3 Ради Європи».

«Якщо буде зроблено подальші спроби проштовхування політичної реформи, змінюючи Конституцію у спосіб, не передбачений законодавством, та неконституційними засо-

ЄВРОРЕМОНТ ДЕМОКРАТІЇ

Сесія ПАРЄ дала по руках тим, хто голосував руками у Верховній Раді: резолюція Парламентської Асамблеї виявилася значно серйознішою, ніж сподівалися навіть представники опозиції. Рада Європи може не тільки поставити під сумнів мандат української делегації, а й призупинити наше членство у цій структурі.

Малюнок Анатолія Апчела

бами, або якщо Україна не зможе гарантувати своїм громадянам вільних і чесних виборів Президента 31 жовтня 2004 року, ПАРЄ може поставити під сумнів мандат української делегації та прийняти рішення скерувати до Комітету Міністрів запит щодо призупинення членства України у Раді Європи». Крім того, європейці дипломатично натякають на доцільність уважніше прочитати висновки Вене-

ціанської комісії щодо проектів змін у Конституції та відкласти обговорення реформи до листопада 2004 року (після виборів). ПАРЄ буде відслідковувати ситуацію щодо виборів міського голови Мукачеве. Для цього в Україну буде направлено спеціального представника, мандат якого дозволяє відслідковувати всі події, проводити експертизу та координувати дії з офіційним Києвом.

ОТ ТОБІ Й НА!

Політики з «про-Банкового» табору, як і сам Президент, поспішили вкотре звинуватити ПАРЄ у втручанні в наші внутрішні справи й реагували заявами штибу «в Багдаді, себто в Києві, все спокійно», «відбувається нормальний процес становлення демократії». Однак навіть вони усвідомлюють тональність резолюції в дусі «останнього китайського попередження», яка розвіює ілюзії євроскептиків: мовляв, Заходу Україна цілком байдужа. Ба ні — байдужою може стати після того, як такі погодяться на конституційну реформу. З одного боку — прагматичний розрахунок: на пострадянських просторах об'єднаний Європі потрібна хоч одна держава, до чисті демократії не застосовували б прикметник «керована», і чия політика була б прогнозованою. Ні Росія, ні Білорусь на таку роль претендувати не можуть. До того ж, за роки незалежності в Україну вкладено чимало моральних і матеріальних інвестицій, не отримати від них дивідендів — не в традиціях Заходу.

З іншого боку, серйозність ситуації засвідчують задекларовані наміри Євросоюзу запровадити економічні санкції проти України, оприлюднені невдовзі після резолюції ПАРЄ. Наша країна опинилася за крок від міжнародної ізоляції. Українське майбутнє може стати таким, як сіре білоруське сьогодні, а сама держава — остаточно опинитися у списку міжнародних аутсайдерів. Назвати Україну активним гравцем у світовому співтоваристві й сьогодні не ризикнуть навіть найбільші оптимісти, прийняття ж конституційної реформи означатиме формалізацію другорядного статусу країни. А відтак — прощайте європейські ринки для наших товаровиробників, пом'якшення візового режиму для українських громадян та ще багато чого. Якщо не проведеві євроремонт того, що в Україні ще має шанси стати демократією.

Ірина КОЛЯКА,
Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ЯК ВАГІТНА АДВОКАТ «ПОБИЛА МІЛІЦІЮ»

Дарницький суд Києва вкотре переніс розгляд справи стосовно відомого адвоката Тетяни МОНТЯН. Саме на цій справі вперше випробовували «підрихтований» під потреби влади Кримінально-процесуальний кодекс. Пані Тетяна захищала членів УНСО після відомих подій 9 березня 2001 р. Тепер порушено кримінальну справу проти неї самої.

Звинувачення такі: вагітна (!) жінка побила одного з міліціонерів, що охороняли клітку з підсудними. Доволі важко уявити собі «побивальні» можливості майбутньої матері, яка накидається на зовсім не тендітного правоохоронця... Відтоді минуло майже два роки, а віз і нині там. На думку адвоката, ініціатори справи проти неї ставили за мету не лише усунути її від захисту членів УНСО, а й унеможливити подальшу професійну діяльність.

З пані Тетяною ми розмовляли про справи адвокатські, і не тільки.

— **Що ж маєється на увазі, коли йдеться про зміни до Кримінально-процесуального кодексу?**

— Ті зміни, які були свого часу внесені до КПК, врешті охрестили «малою судовою реформою». У Кодексі з'явилася можливість усунути адвоката від участі в кримінальних справах за те, що він заважає встановлювати істину у справі. А критеріїв цієї істинності не вказано. Тобто, істина встановлюється на розсуд суддів. Будь-яка поведінка, яка не сподобається судді, непідкорення його розпорядженням може призвести до вищезгаданих наслідків. Це так званий легкий варіант.

Жорстким же варіантом є порушення проти адвоката кримінальної справи, тобто позбавлення його права на професію. Бо людина, проти якої порушено кримінальну справу, не має права бути захисником у кримінальному процесі. Проти мене вперше використали оці обидва варіанти. До мене нікого не

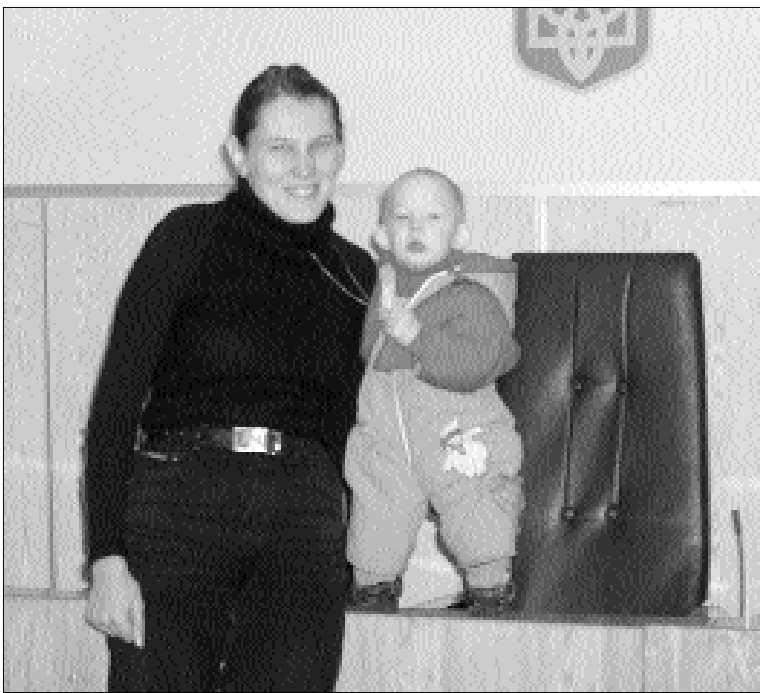
усували від ведення справи. Сказали, що я — тільки перша, а далі буде. Далі, як відомо, був Федур — відомий захисник Лесі Гонгадзе, Бориса Фельдмана, Миколи Мельниченка (цього захисника теж усунули — ред.) — і ще багато інших адвокатів. Зараз це звичайне масове явище. Я ж стала тією, на кому «обкатали» процедуру.

Фактично, суддям дали такого «дубця», якого вони й не сподівалися. І це в умовах, коли судді майже ніколи не вирізнялися неупередженістю й справедливістю. Раніше судді робили що завгодно, але хоч адвокатів не виганяли зі справи.

— **Вас звинуватили в тому, що Ви побили старшину конвойного полку міліції Василя Поліщука. Що насправді відбулося в залі суду?**

— Вагітна жінка, яка постійно погано почувається, не могла вдарити когось. Я вважаю, що вони із суто демонстративною метою вигадали цього величезного правоохоронця, маючи на думці одне: «Всі розуміють, що це повна нісенітниця, але ми тепер тебе відлучимо від справи». Федур позбавили адвокатських прав за такою ж схемою. Але там насправді навіть немає потерпілого. Там немає складу злочину. Тобто, коли допитують «потерпілого», він каже: «Я від Федура не потерпав, я потерпаю від прокуратури, вона мене примушує бути потерпілим».

А в моїй справі хоч потерпілий є. І звинувачувати мене за те, що я його побила через те, що він не дав

Адвокат із наймолодшим сином — тим самим, з яким «била міліціонера»

мені якусь записку передати, — безглуздо. Тим паче, що жодних тілесних ушкоджень немає. Усі, хто був у тій залі, чудово це розуміють. Щоб щось комусь передати, достатньо було б відійти подалі й кинути щось по високій дузі, і воно б упало в клітку. Таким чином підсудним кидали прапори, цукерки. Правоохоронці, щоб перехопити, стрибали, не знали як тому протидіяти. Усе це було зафіксовано на відео, на фотоплівці.

Зрозуміло, що мені не було ніякого сенсу ув'язуватися з міліціонером у бійку, бо я могла спокійно кинути все, що мені треба. Ще й отримати відповідь таким же «повітряним» шляхом. Але демонстративно було висунуто безглузде

звинувачення, і вже 2 роки продовжується ця тяганина.

Справа настільки поспіхом була зіплена, що автори навіть не подбали про спільну версію. Тобто, у кожного своя думка на події, і розходження між ними видно неозброєним оком на кожному кроці.

Уся ця історія мала міжнародний резонанс — разом із Василенком, Федуром і Бойком, як жертви злочинного режиму, ми потрапили в доповідь Державного департаменту США.

— **В якому стані перебуває справа зараз? Чому вона так часто відкладається?**

— Зараз бажання вести цю справу абсолютно відсутнє: суддя признає судові засідання раз на

СУД І СУДДІ

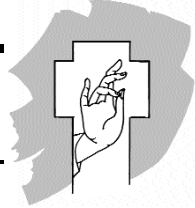
місяць, «потерпілий» узагалі не приходить. Певний час засідання взагалі не відбувалися, бо ведення справи призупинили через мою вагітність. Їхньою головною метою було усунути мене від справи й позбавити права на професію. Через 50 тижнів закінчується термін давності цієї справи, і суддя зволікає до цієї дати.

Своїми реформами влада ліквідувала кримінальну адвокатуру як таку. Тому ніхто не хоче чекати, коли його усунуть від справи, яку веде. Кожен знає, що якщо буде дотримуватися принципової позиції, то так і станеться. І ще й проти нього самого порушать справу, якщо буде надто впертим. Йти на барикади немає сенсу. Бо адвокат зашкодить собі, а підзахисному в будь-якому разі нічим не допоможе. Багато моїх колег уже не займаються кримінальними справами.

Адвокати якось «видряпаються». Вони знайдуть, як заробити на життя, навіть якщо їх позбавлять права захищати підсудних. Але люди залишилися абсолютно беззахисними. В Україні, фактично, право на захист ліквідовано. Можна тільки ходити у в'язницю, й носити записки та бутерброди від родичів. Більше нічого корисного адвокат зробити не може. Якщо він почне виконувати свої обов'язки, то його негайно усунуть.

Я була показовим прикладом. «Так може статися з кожним», — хотіла сказати влада. Мене попереджували: навіщо тобі ці унсовці, — тобі ж гірше буде. Що, вони тобі багато платять? Ти ж бачиш, яке законодавство... Якщо далі продовжуватимеш у тому ж дусі, то будеш звинувачена в чому завгодно — навіть у згвалтуванні великої рогатої худоби. Я вирішила піти до кінця, а результати — всім відомі. Хоча ця справа з юридичної точки зору не була складною.

Богдан ГДАЛЬ

Закінчення. Початок на с. 1

Сорокасемирічний директор, заслужений працівник культури України, який має численні державні відзнаки за плідну працю, Ігор Дмитрович Ліховий був усунений з посади не лише без жодних доган чи зауважень щодо роботи, але й наказ про звільнення (без попередження) знайшов на своєму робочому столі (29 січня) з печаткою Міністерства культури і мистецтв, але... без підпису.

На загальних зборах 29 січня 2004 року колектив Заповідника одностайно (лише двоє утрималося) підтримав Ігоря Ліхового як чинного керівника та звернувся з відповідним проханням до Президента України, Голови Верховної Ради України та Міністра культури і мистецтв України.

Усі ці акти брутального втручання в культурний процес мають спільний знаменник — зневага до людської гідності, витіснення з культурного простору України людей, здатних мислити стратегічно й неординарно. Ігор Ліховий є одним із них. Заміна творчих людей слухняними функціонерами послідовно й негативно позначається на міжнародному іміджі нашої держави.

Симптоматично, що звільнення Ігоря Ліхового відбувається у переддень 190-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Отже, влада в день

ЗАЯВА-ПРОТЕСТ

представників культурної громадськості України з приводу звільнення Ігоря Ліхового з посади генерального директора Шевченківського національного заповідника

Соборності України — (наказ про звільнення підписано 22 січня) дала “старт” урочистостям?!

Проте з високих і м'яких крісел, певно, важко було помітити, що Шевченківський національний заповідник стартував із ювілейними заходами набагато раніше. У квітні 2003 року Ігор Ліховий працював у складі науково-мистецької експедиції на півострові Мангішлак (Республіка Казахстан), організованої спільно зі

Львівським Палацом мистецтв, підсумком якої стало видання “Свою Україну любіть...” (львівські художники — шляхами Тараса Шевченка), виконане на високому естетичному й науковому рівні.

13 червня 2003 року в Шевченківському національному заповіднику з ініціативи Ігоря Ліхового відбулося відкриття Міжнародної екологічної організації “Грантс” за збереження навколишнього середовища та історико-культурної спадщини ТОВ “Віннер Імпортс Україна” (Ford Motor Company).

З 24 по 27 червня в приміщенні музею на території Заповідника проходив І Міжнародний конкурс композиторів та піаністів “Фарботони”, в якому взяли участь музиканти з України, Китаю, Польщі, Литви, Білорусі.

У листопаді 2003-го вийшов друком збірник спогадів “Святиня і голodomор”, науковці Заповідника та його директор брали участь у всеукраїнських заходах щодо вшанування 70-х роковин голодомору 1932—1933 рр., їхніми зусиллями було встановлено пам'ятний знак на місці масового поховання дітей — жертв голодомору — біля Тарасової гори.

На посаді директора Ігор Ліховий дбав не лише про високий науковий рівень очолюваного закладу, але й про забезпечення соціальних програм. Установлено зв'язки з українським національним фондом “Вза-

єморозуміння і примирення” при Кабінеті Міністрів України. Зібрано спогади та свідчення колишніх в'язнів трудового табору (що в роки війни містився в приміщенні Канівського музею), оформлено документи й передано до Німеччини на розгляд правління Федерального Фонду “Пам'ять, відповідальність і майбутнє”. В результаті понад тридцять громадян України отримали матеріальну компенсацію від уряду Німеччини.

Безпрецедентних масштабів і якісного нового рівня набула діяльність Заповідника щодо здійснення

для забезпечення теплопостачання Заповідника тощо.

І ось тепер, коли всі ці знінційовані Ігорем Ліховим роботи ввійшли у фазу реального втілення, успішно залучаються і освоюються не лише бюджетні, але й позабюджетні кошти, його звільняють із посади Генерального директора, позбавляючи можливості довести розпочате до логічного завершення. І це, наголошуємо, коли до початку офіційних ювілейних урочистостей залишається півтора місяця. Напрошується висновок, що комусь дуже не хочеться, аби українська святиня, якою є Шевченківський заповідник, подала перед громадськістю в культурній і цивілізаційній іпостасі, яка є гідною пам'яті генія. Надто очевидним також видається зв'язок цієї відставки з наближенням президентських виборів. У такі періоди української історії шевченківські місця завжди стають своєрідним мегафоном для політичних акцій, і чинна влада вирішила узурпувати цю територію, усуваючи з неї незалежного діяча.

Тарасова гора є тією висотою України, на якій однозначно не має бути випадкових людей. Ігор Ліховий за п'ятнадцять років директорства зумів перетворити провінційний за формою (але національний за суттю!) музей у міжнародний центр, активно присутній не лише в культурному просторі України, але й добре знаний у світовому контексті. Ігор Ліховий є дійсним членом багатьох впливових національних і міжнародних організацій: із 1994 року — Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS) та Українського національного комітету цієї організації, правління Українського фонду культури, Ради Товариства зв'язків “Україна-Світ”, Головної Ради Українського товариства історії та культури, членом Національної спілки журналістів України. Неодноразово обирався депутатом Черкаської обласної та Канівської міської рад народних депутатів. На посаду директора був обраний зборами трудового колективу в липні 1989 року.

Ігор Ліховий очолив Заповідник у досить складні для української

Ігор Ліховий здаватися не збирається і готує позовну заяву до суду

програми реставрації пам'яток та об'єктів. Упродовж минулого року розроблено проектно-кошторисну документацію на низку пам'яток та об'єктів, зокрема: на ремонт і реставрацію споруди музею; реставрацію пам'ятника-хреста 1884 року та пам'ятника 1923 року; капітальний ремонт комплексу сходів на Тарасову гору; благоустрій об'єктів нижнього парку та облаштування системи зрошення в ньому; реконструкцію системи опалення музею та інших об'єктів, що передбачає також будівництво теплогенераторної станції в комплексі з гаражами та опаленням, реконструкцію газопроводу

культури часи. Мова не лише про матеріальну скруту — суспільство пережило різкий світоглядний злам. І в такій ситуації канівчанам удалося не лише вистояти, але й ефективно реагувати на виклики часу. В цьому велика заслуга Ігоря Ліхового.

Наказ про усунення Ігоря Ліхового від керівництва Заповідником не є тривільним кадровим рішенням — це знак зневаги високопосадовців до української культури, ознака неспроможності чинної влади.

Вимагаємо поновлення Ігоря Ліхового на посаді Генерального директора Шевченківського національного заповідника і припинення чиновницького свавілля у сфері культури!

Лауреати Національної премії ім. Тараса Шевченка:

Анатолій ГАЙДАМАКА, художник;
Василь ГЕРАСИМ'ЮК, поет, член АУП;
Євген СВЕРСТЮК, правозахисник, президент українського ПЕН-клубу;
В'ячеслав МЕДВІДЬ, член НСПУ;
Валерій ШЕВЧУК, письменник;
Микола ШУДРЯ, письменник, журналіст;
Володимир ЯВОРИВСЬКИЙ, голова Національної спілки письменників України;
Павло МОВЧАН, голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Громадські діячі та науковці:

Олеся КОВАЛЬ, президент “Львівського форуму видавців”;
Володимир КОЗАР, голова Міжнародної громадської організації “Українське Реріксівське товариство”;
Тарас КОМПАНІЙЧЕНКО, кобзар, лауреат премії ім. Василя Стуса;
Микола ПЛАХОТНЮК, голова правління громадської організації “Музей Шістдесятництва”;
Вадим СКУРАТІВСЬКИЙ, доктор мистецтвознавства, професор;
Олександр СУТОНЯКО, голова об'єднання “Громадянська позиція”;
Валентина ЧОРНОВІЛ, літературний працівник Фонду В'ячеслава Чорновола.

Співробітники Національного музею Тараса Шевченка:

Наталія КЛИМЕНКО, завідувачка відділу;
Микола СКИБА, **Володимир ЯЦЮК**, провідні наукові співробітники.

ГОРТАЮЧИ КАЛЕНДАР

її театральним бенефісом та освідченням у любові 30 січня та пропозицією її батькам.

Дні, сповнені битійного піднесення: “Празником пазник і торжество єсть торжеств”; дружи: “великий друг Щепкін”; ніжності до молоденької кокетки, яка, маючи нареченого-аптекаря, практично і вміло використовувала зв'язки Поета; нові знайомства, творчі плани, “подразнення нервів” безсонними ночами мали вивершитися вибухом Слова, яке б зафіксувало його творче самопрозріння, його здатність самопрозорства, його особливий талант візій, що об'єднували минуле, сучасне, майбутнє, в якому в нерозривному зв'язку, постає його власне “я”, його народ, його Україна.

Час для цього Слова настав 9 лютого 1858 року, коли за кілька годин було написано “Долю”, “Музу”, “Славу”, без яких нині не уявляємо Тараса Шевченка, його генія, не зігнутого “темрявим чистилищем”. Його долю, якій Кобзар може сказати, як жоден із поетів: “Ми не лукавили з тобою, Ми просто йшли; у нас нема Зерна неправди за собою”.

Його Музу, “зореньку святую”, яку закликає: “Витай зо мною і учи, Учи неложними устами Сказати правду”, Його Славу, з якою судилося поборитися навік...

Поглянувши на календар 9 лютого, дорогі мої читачі, відкладіть свої справи на якусь мить і прочитайте цей Тарасів триптих. І ви побачите “в очах безсмертних” українського Месії сльозину любові до себе, смертного.

● **Любов ГОЛОТА**

146 років тому, 9 лютого 1858 року в Нижньому Новгороді Тарас Шевченко написав три поезії, три тексти, датовані одним днем, із назвами, які промовисто визначають новий маніфест поета, що повертався з неволі, — “Доля”, “Муза”, “Слава”.

Із допомогою книги-дослідження професора Павла Зайцева “Життя Тараса Шевченка” перегорнемо очима душі кілька миттєвостей біографії Тараса Григоровича, а саме — день 9 лютого 1858 року.

Поет виходив із свого “темрявого чистилища”, де був “нешасливіший, ніж Данте, яким він, як ніхто, осягав минуле, сучасне і майбутнє України. Як відомо, до свого звільнення Т. Шевченко віршив не писав. 1 січня 1857 року комендант Усков вручив Шевченкові листа від графині Толстої, з якого до нього зблиснуло світло надії, що провіщало кінець мученицького життя. Тодішній настрій Тараса Григоровича чудово відображають бодай кілька фраз із його відповіді своїй кореспондентці: “Радуйся, як я тепер радуюсь, друже мій ду-

ДОЛЯ. МУЗА. СЛАВА

шевний. Радуйся, Ти з безодні одчаю вивела мою малу, бідну душу! Ти помолилася Тому, Хто, окрім добра, не робив нічого, ти помолилася Йому молитвою ангелів безплотних”. Цей стан душевного радісного піднесення акумулювався в зліт духовний, творчий. Тарас Шевченко дописує “Матросу” і надсилає цю поєвисть М. Лазаревському. “Великдень 1857 року, — зауважує професор Павло Зайцев, працюючи якого ми послуговуємося, — був, мабуть, найщасливішим у житті Шевченка”. І то — завдяки вірним друзям, які звертаються до Поета зі щирими листами, надсилають подарунки, чекають повернення Кобзаря “на ясні зорі, на тихі води, у край веселий, у мир хрещений”.

П. Куліш пересилає Поетові свій перший том “Записокъ о Южной Руси”, — Шевченко сприймає цю працю як “здійснення мрій Братства, першу ластівку нової ери, перше українське культурне надбання про десятилітній перерви!... лист Кухаренка... як доказ справжньої глибокої приязні... викликав у нього бажання по семилітній перерві випробувати свої поетично-творчі сили” (П. Зайцев). Тарас Шевченко наново переробляє “Москалеву криницю”, написану в 1847 році, й залишається задоволеним, бо повідомляє Кухаренку (твір має посвяти “Я. Кухаренкові на пам'ять 7 мая 1857 року”): “Я писав тобі, друже... що не втну нічого віршами, — отже і збрехав... Правда, я сам думав, що я вже зледащів, захолюнув у неволі, аж бачу — ні!”

12 червня 1857 року Тарас Шевченко починає вести свій “Журнал”, завдяки якому ми маємо змогу більше дізнатися про інтереси, думки, враження Поета.

Дорога з неволі варта окремої розповіді, — либонь, колись буде створено чудовий фільм про Шевченкове повернення в його Ітаку, яке розпочалося 2 серпня 1857 року, коли він сів у рибальський човен і вирушив до Астрахані, а звідти 23 серпня, на пароплаві “Князь Пожарський” — до Нижнього Новгорода. Подорож по воді тривала майже місяць — 20 вересня Тарас Григорович прибув у Нижній. Туди ж, у Новгород, де Шевченко знайшов розуміння і підтримку багатьох людей, чекаючи дозволу на приїзд до Петербурга, а ще — приїзду на близьке Різдво свого приятеля актора Щепкіна, Поет починає випробовувати своє творче відродження, свою, як тепер би сказали, — поетичну форму, вартісність якої добре усвідомлював, — адже, як писав йому Панько Куліш: “Слава твоя писательська тепер в сені... Послі 1847 року ждуть од тебе земляки речей великих”.

Отож, на обдарування Щепкіна і на творче випробовування собі почав працю над “Неофітами”, означивши її “1857, 8 декабрю” на відміну від “Юродивого”, датованого місяцем — “Грудень, 1857, Нижній Новгород”.

Січень 1858-го розпочався Свят-Вечором із Щепкіним, “Москалем Чарівником”, заоханням у Катю Піунову (більше — як у Тетяну, роль якої виконувала в “Москалі Чарівникові”),

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ
ЦЕРКВУ

Продовження. Початок
у числах 39–52 за 2003 р.,
числах 2–5 за 2004 р.

Офірувач	Сума, грн.
(через Баран В.), м. Жовква	40,00
(через Голинську С. В.) м. Яремча	
Івано-Франківської обл.	50,00
(через Ференс М. В.), м. Буськ	63,00
Бабійчук Т. В., м. Бердичів	30,00
Белебеха І. О., м. Харків	100,00
Білецький В. К., м. Трускавець	50,00
Біляк Б. С., зг. заяви, м. Львів	34,26
Братство ОУП УПА, Союз Українок	
Івано-Франківської обл.	118,00
Брус Д. А., м. Вінниця	25,00
Буряк Г. О., м. Запоріжжя	52,00
Варченко В. В., м. Київ	98,00
Васів Р. О.	10,00
Винярска А. В.	10,00
Войцехівський Г. А.,	
Чернівецька обл.	10,00
Воловець Л. І., м. Буськ	25,00
Герус Н. А., учениця 6-го класу	
гімназії "ОЧАГ", м. Харків	10,00
Гімназія ім. Грушевського	
(через Вовк М. В.), м. Коломия	
Івано-Франківської обл.	20,00
Горішньощерівецька ЗОШ	
(через Брус Т. С.), м. Чернівці	190,00
Греко-католицька громада	
с. Залуква Івано-Фанківської обл.	200,00

ГРОВТ "Просвіта" ім. Шевченка	
від с/ос Лука	
Івано-Франківської обл.	35,00
Гуфній Д. Ф., м. Львів	20,00
Данилюк В.О., с. Тростянець	5,00
Дзюба Євген, голова	
РО ВУТ "Просвіта", м. Сватове	
Луганської обл.	100,00
Дмитрашук І. О., м. Харків	10,00
Дмитрашук П. Г., м. Харків	10,00
Заклад культури "Берегиня",	
м. Київ	500,00
Залуківська середня школа, учні 1-го	
класу Івано-Франківської обл.	10,00
Камінський Д. В., м. Козятин,	
Вінницької обл.	10,00
Канюк А. І., м. Львів	10,00
Киричок В. Д., м. Сімферополь	50,00
Кіс Я. В. і Кіс Л. І., м. Київ	100,00
Коломийське ДПІ	
Івано-Франківської обл.	260,00
Кондратюк А. О., м. Київ	50,00
Копинець Г. О., Закарпатське	
обласне управління	448,00
Кравець М. П., м. Ворзель	
Київської обл.	25,00
Малікова В. П., м. Запоріжжя	5,00
Михайлик Г. С.,	
м. Дніпропетровськ	10,00
Михайлупів Н. М., м. Львів	10,00
Місюна Н. П., м. Гайворон	
Кіровоградської обл.	10,00
Москалюк Г. І., м. Київ	500,00
Музей Шевченка, Ордо-Василівка	
Дніпропетровської обл.	57,00
Мураль А. С., Чернівецька обл.	40,00
Нагнибіда М. І., м. Чернівці	25,00
Ониськів Ольга та Микола,	
м. Київ	100,00

Панченко М. П., Луганська обл.	20,00
Подолінний А. М., м. Вінниця	30,00
Помогайленко К. О., м. Ірпінь	20,00
Рибалко А. Г., с. Томашівка	
Сумської обл.	5,10
Сергійчук П. І., м. Бердянськ	15,00
Сідлищенська ЗОШ,	
Івано-Франківська обл.	60,00
Сім'я Кондратенків А. М., м. Стрий	
Львівської обл.	20,00
Скорохід В. Й.	10,00
Слабейський О. Г., м. Київ	10,00
Слободюк Н. Н., м. Львів	10,00
Ступак А. Г., м. Луцьк	10,00
Ступак В. А., Волинська обл.	10,00
Ступак Г. О., Волинська обл.	10,00
Ступак Я. А., Волинська обл.	10,00
Таращан М. А., м. Миколаїв	10,00
Ткаченко С. К., м. Київ	100,00
Товариство "Просвіта", м. Львів	
(через Бондик О. А.)	427,00
Топоровська Н. А.,	
м. Запоріжжя	20,00
Ханик Р. І.	10,00
Харів І. І.	10,00
Хор "Гомін" (через Лаврук А. В.),	
м. Київ	100,00
Цветкова Н. В., м. Київ	100,00
Церква Св. Миколая	
(через Токарук М. Д.)	
Івано-Франківської обл.	50,00
Шевченко В. П. і В. Д.,	
м. Донецьк	1000,00
Шевченко П., с. Попівка	
Сумської обл.	20,00
Ялонська З. А., м. Запоріжжя	10,00
Яріш Н. О., с. Ставчани	20,00
Ярмолів А. Н., с. Луганське	
Донецької обл.	5,00

ЧОРТКІВСЬКЕ
ПЕДАГОГІЧНЕ УЧИЛИЩЕ
ІМ. О. БАРВІНСЬКОГО,
ВІД ВИКЛАДАЧІВ

Офірувач	Сума, грн.
Андріїшин І. Т.	2,00
Велічко Н. М.	10,00
Воврик Н. В.	2,00
Вонарх Н. Г.	5,00
Врублевський П. І.	5,00
Гаєвська Г. М.	5,00
Галабурда І. В.	2,00
Гарбуз П. В.	5,00
Гончарук Н. М.	5,00
Гречин Б. П.	10,00
Гулей Є. А.	5,00
Гуменюк Й. І.	5,00
Дмитровський О. М.	10,00
Камаш С. О.	2,00
Капуста Я. Г.	5,00
Кікіс Г. Т. і І. В.	10,00
Костишин Л. В.	5,00
Коцюк І. М.	5,00
Кульчицька М. І.	10,00
Кучер І. Д.	2,00
Лакіна С. Г.	5,00
Левчук О. В.	10,00
Лоїк Г. В.	2,00
Магега Г. Б.	5,00
Ножак В. М.	5,00
Пахолок Р. І.	5,00
Подольчук О. О.	5,00
Ракоча А. І.	5,00
Рачкевич В. М.	5,00
Рачкевич І. В.	5,00
Романюк І. Й.	2,00
Ружицька К. Й.	5,00
Уруські	10,00
Хомишин Л. З.	5,00
Чабайовська М. І.	10,00
Чайковська Л. В.	5,00
Чижишин Л. М.	5,00
Швед Г. Я.	5,00
Шевчук Я. Ф.	10,00
Якимішин С. Р.	5,00
Яцуник А. І.	5,00

СПИСОК
викладачів, аспірантів
та студентів, які внесли гроші на
побудову Тарасової церкви в м.
Каневі,
Київський національний
університет будівництва
та архітектури
(члени університетського
осередку тов. "Просвіта")

Тугай А. М. — ректор університету	100,00
Ярмоленко М. Г. —	
голова "Просвіти"	100,00
Шандрук П. П. — доцент	100,00
Баран П. І. — професор	100,00
Якимів Я. М. — професор	100,00
Бойко І. П. — професор	100,00
Король В. П. — доцент	50,00
Панібудьласка В. Ф. — професор	50,00
Кушніренко М. Г. — доцент	50,00
Величко Т. П. — доцент	20,00
Пустовіт О. Ю. — аспірант	10,00
Вязанкін В. О. — начальник	
учбового відділу	50,00
Кашченко О. В. — декан	50,00
Михайленко В. Є. — зав. кафедри	50,00
Лагутін Г. В. — проректор	40,00
Руденко І. Ф. — декан	50,00
Войтенко С. П. — декан	100,00
Гайдайчук В. В. — зав. кафедри	60,00
Мойсеєнко В. Г. — доцент	20,00
Іванченко Г. М. — заст. декана	50,00
Кривенко П. В. — проректор	100,00
Антоненко Г. Я. — проректор	50,00
Кононенко Г. Н.	30,00
Всього:	1430,00

У ч. 3 тижневика допущено неточність —
гроші в сумі 266 грн. були зібрані СЗОШ № 59
м. Одеса і через Григор'єву Олександрю Фе-
дорівну адресовані "На Тарасову церкву".

ПРЕМ'ЄРА

СВІТОВА
ПРЕМ'ЄРА
МІСТЕРІЇ
БОЛЮ

28 січня на сцені столичного театру імені Івана Франка відбулася світова прем'єра: вперше у світі та в Україні театралізована містерія Тараса Шевченка "Великий льох". Театральна трупа Черкаського обласного музично-драматичного театру та режисер Олександр Дзекун (володар багатьох звань і титулів) зважились... і вистава вдалася! Прем'єрували черкашани у себе вдома ще восени, а показати "Великий льох" у Києві допомогла щаслива нагода та спонсори, зокрема, НДП і її лідер Валерій Лустойченко.

Глядна зала була заповнена вщерть — старшокласниками київських шкіл, завжди готовими покричати "вау" чи "у-у-у", — до цього їх привчили концерти попси. Але не минуло й кількох хвилин, як школярі притихли і стали учасниками дійства, — адже діти, як ніхто, відкриті до сприйняття сюжетів, де поєднується фантастичне з реальним, багато символіки, містичне тає присудом, а філософія думки сприймається, як передчуття...

Скажу одразу — мені пощастило, що я побувала на цій виставі. Мені було прикро, що кияни, які безперечно, хотіли б її побачити, не зможуть цього зробити принаймні найближчим часом. У мене виникло багато запитань до натхненника цієї прем'єри — Олександра Дзекун, і я сподіваюся на інтерв'ю цього надзвичайно обдарованого режисера, якому вдалося на сцені втілити Шевченків найскладніший твір.

Отож, пропоную нашим читачам продовжити розмову в наступному числі "Слова Просвіти".

● Л. Г.

На світлинах **Ганни ОБОРСЬКОЇ**: сцени з вистави "Великий льох"

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 234 489 грн. 22 коп.

«ГРАЙ, КОБЗАРЮ...»

З часу виходу в 1840 році збірки поезій учораšnjого кріпака, студента Академії мистецтв Тараса Шевченка під назвою “Кобзар” це слово набрало глибшого значення, стало символом духовної окриленості. За ним бачимо сторінки нашої історії, становлення нації, тяжкі походи, битви, невольницькі плачі.

Вистраждані пісні-думи, почуті ще в дитинстві від сліпих співців-кобзарів знайшли своє продовження у новій українській поезії, і не випадково поет називав їх “думами”. Пізніше він особисто познайомився з Остапом Вересаєм і подарував йому книгу. Від Остапа Вересає записав декілька дум Микола Лисенко. Про кобзарство, як про унікальне явище, було сказано й написано багато. Проблемою занепаду кобзарської традиції переймалася Леся Українка і записувала думи на фонограф, вважаючи це нагальною справою: “...кожен рік, кожен день навіть може завдати невіджалувану страту, коли який кобзар сховає з собою в могилу нікому не передані пісні”.

співаючи, вивчаючи, записуючи слова та мелодії.

Я хочу тут нагадати також образ молодого кобзаря Степана з поеми Т. Шевченка “Невольник”. Поет уводить у цю поему думу, складену ним самим у співтворстві зі Степаном, який оповідає про свою неволю:

*Отак на улиці під тином
Ще молодий кобзар стояв
І про невольника співав*

Так ось, Тарас схожий на цього Степана, і він співає про той біль і страждання так, немов вони були ним самим пережиті.

У минулому році група українців їздила в Карелію та на Соловки, щоб пом'янути загиблих там наших земляків. То була сумна річниця: 1923-й — час заснування концентраційного табору особливого призначення, річниця початку ГУЛАГу. З нами в нелегкому паломництві

був кобзар Тарас, сучасний хлопець із Боярки, що віз із собою аж три інструменти. Ще в дитячі роки він, міська дитина, обрав стежу бандуриста, і йому пощастило зустріти на своєму шляху кобзаря Георгія Ткаченка, що доніс до наших днів традицію гри на бандурі й свою закоханість у цей інструмент, яку він, у свою чергу, перейняв у кобзаря Петра Дривченка.

Тарас Компанійченко співає все: псалми, старовинні канти, думи й навіть сороміцькі пісні, як співав їх волох у поемі Шевченка “Гайдамаки”. Треба було чути, як звучала його кобза впродовж довгої дороги в автобусі, в урочищі Сандормох біля українського хреста, поставленого Євгеном Сверстюком на місці розстрілу жертв червоного терору, у підземеллі Сушильної вежі Соловецького монастиря, де страждав український мученик, останній кошовий Січі Запорозької Петро Калнишевський.

ТРАДИЦІЇ

Тарас — імпрровізатор, і коли він співає думу, тут не може бути мови ні про яке наслідування. Він передає поезію духу, пропускаючи її через своє серце, і розумієш, яке велике значення має сама особа митця-співака й музиканта. Справжній поетичний твір невичерпний і може бути інтерпретований лише особисто.

14 січня цього року Тарас Компанійченко став лауреатом премії ім. Василя Стуса. Ця премія вручається щороку Українською асоціацією незалежної інтелігенції, і ця подія в мистецькому житті Києва дістала назву свята Різдяних Василів (Василь Симоненко та Василь Стус народилися саме на Різдво). Євген Сверстюк у своєму вступному слові нагадав, що ці імена стали знаковими для доби шістдесятих. Їхні поезії мали силу змінювати світогляд, то були світочі, чия смерть була теж символічною, бо ж померли вони молодими, щоб такими залишитися у нашій пам'яті та в пам'яті наступних поколінь.

Принагідно хотілося б сказати декілька слів про атмосферу вечора — дружню, інтимну, доброзичливу. Самі номінанти широко раділи й ділилися своїми задумами, мріями, розмовляли з залом, саме розмовляли, а не виголошували промови чи формальні слова подяки.

Який сенс буття національного кобзаря нині? Він прокладає місток від минулого до майбутнього, передає поколінням поезію духу, що творилася впродовж століть.

● **Надія НАУМОВА,**
науковий співробітник
Національного музею
Тараса Шевченка

Автор музичних заставок Радіо “Культура”
заслужений артист України
Олег Марцинківський

Парад грацій. Ведучі радіопрограм

Президент Національної радіокомпанії
України Віктор Набруско

Дует “Горлиці”

А ХОТІЛОСЯ Ж, МАБУТЬ, ЯК КРАЩЕ...

лодих і знакова постать у сучасній радіожурналістиці Емма Бабчук, учений Михайло Наєнко, поет-пісняр Михайло Ткач та з десяток співаків і виконавців різних жанрів української естради. Сценічне дійство прикрашали яскраві сукні чотирьох ведучих з одним особливо потужним декором. Номер за номером оголошувались імена артистів, які після виступу охоче погодились висловити свої думки стосовно участі у програмах Радіо “Культура”.

На моє запитання: “Чи погоджуєтесь Ви з тим, що силами одного радіоканалу нереально змінити загальний стан культури та медіапростору?” — всі однозначно відповіли: “Ні”. І не дивно, бо ті, хто був запрошений до участі в урочистому концерті, так звані “неформати” нашого часу, котрі збирають зали та стадіони на свої концерти, затребувані по всій Україні, яка не обмежується столицею. А от потрапити та бути бажаними гостями радіо й телепрограм, що намагаються диктувати стиль і моду сучасного життя, їм найважче. Парадоксальність ситуації провокує творців Каналу духовного відродження, тобто Радіо “Культура”, бити на сполох.

Судячи з висновків самих артистів, вони щиро вдячні працівникам саме цього каналу за можливість не лише виступити по радіо з пісня-

ми. Програми Радіо “Культура” для них — це шанс відчувати силу резонансу своїх думок та творчих здобутків. Від шквалу телефонних дзвінків вони отримують таке задоволення!.. А головне — стимул до подальшої боротьби за перемогу нашої культури над російськими гастро-лерами.

Мали честь виступити: заслужений артист України, володар титулу “За голос унікальної краси” Олександр Василенко в супроводі оркестру народних інструментів, Народний артист України Фемі Мустафаєв, квартет “Гетьман” та дует “Горлиці”, заслужена артистка України Самая Т, заслужений артист України Олег Марцинківський, композитор і виконавець Геннадій Володько, актор театру імені Франка Анатолій Гнатюк, заслужений артист України Мар'ян Гаденко та інші.

Зал німував від насолоди... Закінчилася концертна програма, але у глядачів-слухачів залишилися недовдоволення, бажання поспілкуватися з творцями каналу, яких під час цієї творчої зустрічі радіожурналістів із радіослухачами, присутнім у залі пощастило лише побачити. Та ще й не всіх. Бо й тим творчим працівникам радіо, котрі були на цій зустрічі, дозволили тільки подивитися на своїх радіослухачів. Отже, для радіослухачів Радіо “Культу-

Знакова постать української
радіожурналістики Емма Бабчук

ра” залишилися невідомим: ким, власне, є ті, чий прізвища постійно згадуються в ефірі; який культурний та інтелектуальний потенціал та творчий доробок стоїть за цими прізвищами? Якщо не стіна, то, в усякому разі, велика дистанція між творцями радіопередач і радіослухачами залишилася.

● **Лариса БЕЗСМЕРТНА**
Фоторепортаж
Ганни ОБОРСЬКОЇ

«НАПЕКЛАСЬ ОД ВІДЧАЮ СЛЬОЗА...»

З творчістю Миколи Томенка мені пощастило познайомитися на початку вісімдесятих, коли випадково натрапив на його поетичну збірку “Дорога до хліба”. Запам’яталася та книжечка своєю пісенністю та простою життєвою мудрістю. Як от, наприклад, такими словами:

*Отак душа, коли живе в надіях,
Коли щось хоче, пранє, не мовчить,—
тоді вона ніколи не міліє,
а стихить —
стає глухою вмиць...*

Згадав я про це не випадково, коли потрапила мені до рук, майже через два десятиліття, прекрасно видрукувана діалогія Миколи Томенка “Трудова книжка матері”, а згодом і третя частина цієї епічної трилогії — “Трагічні етюди”.

Велика поезія не терпить взагалі надмірних прикрас і показної демонстрації, будь-якої гри у слова, її геніальність закладена у мудрій простоті, адже висока поезія створюється на віки.

Вершиною поетичної творчості поета, безумовно, стала трилогія “Трудова книжка матері”, над якою автор працював тридцять шість років. У цій книзі сконденсована ціла епоха багатостраждального життя нашого народу. У першій частині книги, може, ще не так гостро відчувається, як у другій і третій частинах, наскільки глобальним в узагальненні є масштаб поетичного мислення поета, наскільки гострими стають почуття і болі його невгамовної Пам’яті:

*Я мав прийти у цей підступний світ
і в тридцять сьомім році народитись,
щоб за опухлих, знищених сиріт
жорстокій правді в очі подивитись.*

У творчості Миколи Томенка немає надуманої поезії. У його слові переважає близька до народних джерел поезія художніх образів і мудрих висловлювань. Томенко напрочуд тонко відчуває серцем глибину поетичної думки і мислить так, як відчуває. Багато письменників, особливо чоловіків, про матір говорять лаконічно, окресливши всі людські почуття кількома душевними словами. Що це? Чоловіча стриманість? Але ж можна говорити про святую людину всіма барвами даної тобі з дитинства мови, усім життям, не тільки твоїм, а й життям твого народу. Як говорить про матір у своїй трилогії відомий український поет Микола Томенко. І я

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

впевнений, навіть і тоді неможливо передати все, що переповнює та бентежить твою душу, твої незабутні синівські почуття.

*Життя минає — нічого й казати,
воно ніколи не верта назад...
Та поки спогади живуть про Матір, —
життя стає нам довшим у стократ.*

Читаючи Томенка, підсвідомо розумієш, що всі справжні матері духовно схожі одна на одну, насамперед, як творці нашого майбуття, схожі у народних традиціях віковими здобутками людської моралі, яка множить на землі добром. На мою думку, до цієї вічної теми Микола Томенко знайшов свій лірично-філософський ключ. І треба відзначити, що в трилогії Томенка поряд із узагальненим образом Матері авторові поталанило створити неповторний образ синівської Пам’яті. Поет своєю глибокою думкою і своїм боєм, своєю багатою увагою, Божим даром свого серця і слова створив такий образ:

*Дивиться світ за віконними рамами,
дивиться в душу мені...*

*Я розмовляю і досі із Мамою
при барвінковім воєні...*

Окремо хочу відзначити природну ширість, особливу довірливість Миколи Томенка до читача у виявленні своїх почуттів. Коли читаєш трилогію, відчуваєш духовну близькість автора. Письменник не соромиться своїх почуттів. Навпаки, протягом усього твору вони мають глибокий філософський підтекст. Народні сльози — краплини маминих сліз — довірливо входять у величезний світ душі й слова поета. Як на мене, — це величезний здобуток письменника. Його образне поетичне письмо не може не хвилювати. Тільки вдумайтесь в цей образ:

*Напрудилась, мамо, Ваші руки,
Напеклась од відчаю сльоза...*

Треба відзначити, що життєва глибина авторської думки влучно закладена в архітектуру, в саму побудову цієї психологічної трилогії, в її художнє оформлення. І тут особливо хочеться відзначити роботу художника — прекрасну графіку визначного українського художника Миколи Стратілата, який із любов’ю оформив книжку Миколи Томенка.

“Трудову книжку матері” Миколи Томенка я по праву назвав би пам’ятником у Душі. Не обов’язково ставити пам’ятники в граніті, мармурі, бронзі. Можна їх ставити і в Душі: у слові, в музиці, мистецтві... І таке слово Миколи Томенка, власне, вже стало пам’ятником усім нашим Матерям і житиме в нашому народі вічно.

● Олександр БАКУМЕНКО

НЕ В ЖУРБІ, А В КРАСІ

Здається, недавно вони прийшли в літературу — молоді, завзяті, романтичні, обдаровані Богом: Степан Пушик, Олексій Дмитренко, Ніна Пнатюк, Валерій Гужва, Володимир Яворівський... Важко повірити, що більшість із них перейшла вже 60-річний рубіж. Зате ж із яким славним доробком! Серед того письменницького призову 1971 року була й Ганна Чубач, ясноока Журавка, як одразу ж прозвали її за назвою першої ліричної збірки. За ці роки в поетеси вийшло понад сорок книжок. Кілька з них адресовані дітям. Нині малюта залюбки вивчають у садочках і школах літери за її “Абетками” та весело-виразні, легкі, мов лічильні, вірші.

Нині є підстави говорити про новий етап у творчості Ганни Чубач, що виразно виявився з виходом книжки “Озвучена печаль” (“Пульсари”, 2003). Формально це засвідчує й сама поетеса, подаючи наприкінці перелік попередньо виданих збірок під загальною назвою “Перший засів” і зізнаючись, що цю, останню за часом виходу, збірку планувала назвати “Другий засів”, але поступилася більш поетичній назві “Озвучена печаль”. Та річ не в назвах. Перехід на вищий ступінь художнього зростання, появу в її творах нових тем і акцентів не можна не помітити. Крок за кроком ішла поетеса від перших, часто спрощених під народні й не надто глибоких за думкою віршів, до осмислення й відображення сенсу життя, ролі в ньому спільноти й кожної людини, зокрема. Лішаючись нижнім ліриком, сьогодні вона піднялася на рівень поета-громадянина, будителя свідомості та совісті, прагнучи силою слова захистити свій знедолений народ.

“Переболели вірші з переболених днів” — у цих словах Г. Чубач суть збірки “Озвучена печаль”. Довірливим, проте й зірким оком поетеса помічає і відтворює стогін людської душі і шепіт маленької квітки. Кожну життєву мить, кожний порух природи прагне вона увібрати до свого чутливого серця, котре, як каже у проникливому вірші “Колібрі”, стало подібним до серця маленького птаха (“Із двох грамів тіла Один грам — сердечко”):

*А як біль підступить,
То мені здається,
Що і в мого тіла
Половина — серце.*

Ганна Чубач пише у традиційній манері. І це, ймовірно, викличе саркастичну посмішку в отих загерметизованих у самозамилуванні поетів-псевдодоноаторів, котрі таку манеру вважають анахронізмом. Але, на відміну від їхніх штучно конструйованих у стовпчик прозових рядків,

вірші Ганни Чубач — справжня поезія. І які ж різні й несливані в неї оті традиційні засоби: метафори (“Ще поки квіти й ніжні трави По жилах молодю течуть...”), алітерації (“Відболіло! Відболіло! Полотно білила біле...”), анафори (“Що мені треба забути? Що перелити в пісні? Люто не тільки у лютім. Люто бува й навесні”), алегорії (“Двоголові лихварі”). І, звичайно ж, рима. Як колись засвідчила поетеса, вона не сушить голови пошуком рими. Та сама, ніби вичікує і з’являється тоді й там, де потрібна. До того ж — не спрощеним звукозбігом, а виразним акцентом, що вияскравлює образ і думку.

Разом усі ці художні засоби створюють власноту саме їй, Ганні Чубач, мелодію. Не дивно, що чимало її віршів стали піснями. А нова книжка представила поетесу ще й автором музики до власних творів. Нині їх із успіхом виконують відомі естрадні співаки: Олександр Василенко, Юрій Рожков, дуєт Діна Гуменюк — Віра Галушко... А пісня “Поле” у виконанні Віктора Кавуна, що часто звучить по радіо, стала справжнім пісенним хітом.

Складне й драматичне сучасне життя спричинило появу в творах поетеси сатиричних мотивів — від самокритичної усмішки, здебільшого пов’язаної з частим спогадом дитинства про гусей, до вбивчого сарказму у віршах “Продажний переляк”, “Двоголові лихварі”, “Сиві думки”. Як нове сприймається вживання наскрізних образів-символів: успануюча омана в назві й змісті поеми “Теплий початок зими”, повторювані у багатьох віршах вирази “обман дурний”, “дурні слова”, “обдурений народ” тощо; “старенький трактор” у цій же поемі, що “символом віку стоїть”, “хочеш — упрись і тягни”, “нічий при дорозі, вже доїдає іржа”; вже згадувані гуси, які то “біжать до пам’яті гуськом”, то стають виразом людської пасивності й байдужості: “Ми своїм вожакам довіряєм І, як гуси, за ними бредем”.

Не залишать байдужим інтимні поезії, присвячені доні (“Наснився ліс”), вишуканими малюнками якої, до речі, гарно оформлено книжку, онукові Гордіячику (Горошкової, хлопчику-літунчику), батькам, чоловікові (“При вікні”, “Є генерал!”), друзів, що пішов у небуття...

Та чи не найсильніше враження справляє розділ “Золота соломінка”. Кожний із представлених у ньому “циклів” (“сирітський”, “філософський”, “співчутливий”, “циганський” та ін.) — це сконцентрована у кількох строках життєва драма, це незаперечне свідчення здатності поетеси бачити, чути, співпереживати і з високою художністю та винайковим тактом відтворювати почуте й побачене.

Нині Ганна Чубач — на вершині свого літературного шляху. Судячи з оптимізму, незгасаючої віри в “неминучість Добра” (“Я виспіваю душу не в журбі, а в красі”), а ще завдяки наполегливій щоденній праці, зійти з цієї верховини вона не покvapиться.

● Наталія ЧЕРЧЕНКО

НОВЕ ВИДАННЯ

*Найкраща дорога —
від серця до серця.*

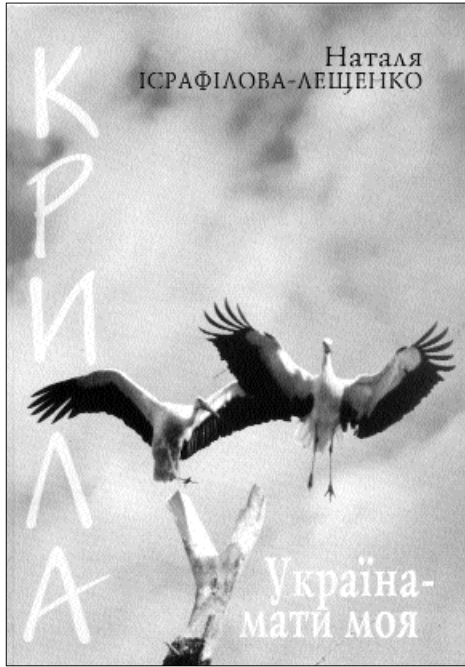
Оцей пошук розуміння — природи, людини, світу загалом, такого сколоченого й неоднозначного, — наскрізний стрижень “Крил”. У, можливо, традиційних римах, не надто модернових образах — потужна світла енергія, довіра й відкритість, що так підкуповують і прихильють читача. Особливо ніжні й гарні в Наталі дитячі вірші, які годилося б видати окремою книжкою.

Особито їй дуже радію, що на моїй землі твориться таке диво: народжуються гарні теплі вірші про радість жити тут, плекати дітей, любити чудового чоловіка, який зумів знайти свою долю і зробити все, аби його Вітчизна та Вітчизна коханої рівноцінно були живою водою для душ їхніх дітей. До слова: інтимна лірика Наталі — це гімн подружній вірності й однолюбству, а це таке незвичне сьогодні — і тому таке цінне.

В Ірпені азербайджанська діаспора досить значна — близько 70 чоловік із півмільйонної громади загалом в Україні — і надзвичайно активна. Вперше серед представників національних меншин України, вона спорудила і подарувала в березні 2000 року жителям Ірпеня пам’ятник Великому Кобзареві — на знак поваги і щирої вдячності та взаєморозуміння між нашими народами. А в цьому році одна з центральних вулиць Ірпеня була впорядкована за кошти азербайджанської діаспори й перейменована на честь видатної дочки Азербайджану, академіка-офтальмолога, що так рано пішла з життя, Заріфи Азіз-кизи Алієвої. Також закладено парк “Заріфа-парк”, а незабаром у ньому буде встановлено пам’ятник цій непересічній жінці.

Крила шукають небо — і в прямому, і в переносному значенні. Слухаймо, як вони гордо і дзвінко співають. І нехай українське небо буде для них безхмарним.

● Наталка ПОКЛАД

Не так багато треба сторонній людині, аби з першого погляду збагнути: ця жінка — щаслива, і то не лише чудовим будинком та достатком у ньому, щепетливими дітьми й онуками, а й отою великою благодаттю взаєморозуміння, підтримки та злагоди, які не лише утримують рід у часі, але й утверджують його.

Це, очевидно, і зветься долею. Бо багато гостемельських хлопців тоді, після школи, чекали на прихильності Наталі Лещенко. Та вона, красуня й розумниця, вибрала “чужака” Сабіра, що саме відбував солдатську строкову службу в Ірпені. Наталіна мама була категорично проти доччиного вибору, проте Наталія переконала її (принагідно зазначу: мама тепер каже, що її зять Сабір — найкращий у світі, — і така похвала,

ДВА КРИЛА ЇЇ ЛЮБОВІ

апробована і підтверджена часом, небезпідставна).

Молоде подружжя після шлюбу поїхало на батьківщину Сабіра — в Азербайджан. Наталія стала в селищі другою невісткою-неазербайджанкою (першою була росіянка). Непросто виявилось звикати до нового народу, нових звичаїв і законів, не раз — досить суворих. Але потроху звикла, а її за працелюбство, повагу до тих звичаїв та добре знання азербайджанської мови (вчила її на ходу) прийняли як свою й полюбили не тільки у великій родині чоловіка, а й у селищі. І Сабір носив на руках свою кохану Наталю. Проте стала допикати, серце гризти незборима туга за рідною землею. І чоловік на Наталіне прохання згодився: їдемо назад до Гостомеля...

Поки звили нове гніздечко, поки стали на ноги і підняли трьох дітей, було всього — не статки, нелегкі заробітки, далекі дороги, чекання й тривоги. Але їх тримала і захищала їхня любов, неосквернена й вірна, аж дивна, як на сьогоднішні розмінні часи. Саме ця любов дала Наталі крила — злітати над клопітними буднями у високе небо Слова. У серці брунькували рими й строфи, будили серед ночі, — вона крадькома записувала їх, дивуючись і трохи соромлячись цього нового явища. Невдовзі зібрався грубенький зшиток віршів, — але не знала, що з ними робити. З легкої руки землячки — пані Таїсії Святенко — вдалося вийти на Азербайджанське посольство в Україні, яке, за особистого сприяння посла — Алієва Таліята Мусеїб-оглу, — відразу взялося видати Наталіну поетичну збірку. Авторка дала своїй літературній первістці назву “Крила”: одне крило — Україна, друге крило — Азербайджан. І та й та земля рідна й дорога.

*Люблю я неньку-Україну —
її не можна не любити.
Та є ще й друга Батьківщина,
Як же мені без неї жити?*

*Азербайджан!
Край неприступний
Бринить у дітях звіддала.
І у минулім, і в майбутнім
Той край —
також моя земля.
То двое крил,
дві Батьківщини,
Одна сім’я, одна душа...*

Прекрасне видання — збірка “Крила” Наталі Ісрафілової-Лещенко фактично складається з двох книг: українськомовної “Україна — мати моя” та російськомовної “Судьба моя — Азербайджан”. Презентація відбулася в Ірпені та в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка на Міжнародній науково-практичній конференції “Азербайджан — Україна: перспективи розвитку стратегічного партнерства”, що проходила 15 квітня минулого року в Києві. Наталіні вірші “випромінюють потужну енергію любові, доброти й оптимізму. Вони розкожують душу, спонукають прислухатись до власного серця у наш нелегкий і прагматичний час, вчать розуміти красу навколишнього світу, цінувати життя та благородство стосунків між людьми як найвищий дар Божий”, — каже в передмові до українськомовної збірки Таїсія Святенко. А відомий журналіст, член НСПУ Валентин Собчук у передмові до другої частини “Крил” зізнається: “У віршах Наталі Ісрафілової-Лещенко я відчув непідробний голос схвилюваної душі жінки віку минулого і віку нового...”

*Бувають дороги
до слави й до щастя,
Є шлях до науки,
де мудрості вчать,
Та поміж людьми
споковіку ведеться:*